
VÝBĚR Z ČS.
ČTENÁŘSKÉ
SAMOBSLUHY

1983/3

O B S A H

str.

Vladimír Kadlec :	
Jak se osvědčil soubor opatření v praxi?	1
Vladimír Kadlec :	
Co jste možná přehlédli ve stranickém tisku během září 1985	8
Jiří Hájek :	
Lidská práva jako podstatná součást míru	14
X X X :	
Ochrana míru	21
Dokument Charty 77 - 30/85 :	
Dopis k 15. výročí srpna	37
Dokument Charty 77 - 31/85 :	
O populární hudbě	39
Výsledný dokument madridské schůzky KBSE k otázce lidských práv	62
T. V. Schauer :	
Sportovní střípky	65
Ludvík Vaculík :	
V letadle	73

o o o o o o o o o o

Vladimír Kadlec

JAK SE OSVEDČIL SOUBOR OPATŘENÍ V PRAXI ?

Předseda vlády přednesl na celostátním aktivu zprávu FÚV o naléhavých úkolech dalšího ekonomického rozvoje. Při tom uvedl na mnoha místech přímé či nepřímé hodnocení Souboru opatření. V něm jsou však, zdá se, určité rozpory. Při oficiálně kladném hodnocení v poměrně obecné rovině nemohla se však zpráva při jednotlivých problémech, které dnes již několik let brzdí rozvoj naší ekonomiky jako celku, vyhnout aspoň nepřímému kritickému event. zápornému hodnocení Souboru.

Imežní chronické nedostatky a vady v naší ekonomice svědčí o tom, že Soubor je v praxi neúčinný pro řešení léta přetrvávajících nejvdějnějších problémů právě v rozhodujících oblastech ekonomiky. To by měly dokázat příklady v následujících kapitolách, přičemž na konci každé kapitoly by měl přesvědčivě vyplynout refrén: Tu Soubor ve skutečnosti v praxi k řešení uvedených nedostatků nepomohl.

(Všechny následující citáty jsou z uvedené zprávy FÚV z 2.9.1983 jen podtržení v nich udělal autor této kritické analýzy.)

1.) Změny v myšlení a jednání lidí?

"Důležitým přínosem Souboru opatření je okolnost, že se začínají projevovat změny v myšlení a jednání lidí, které mnohem více než dříve se orientuje na otázky efektivnosti a kvality."

Jenže podle téže zprávy i opak je pravdou:

"Značná část VŘJ v návrzích plánu na rok 1984 ignorevala úkoly 7. pětiletky, které jim byly stanoveny a které sami přijaly. Tyto závažné skutečnosti a nepechopitelný postup vedoucích pracovníků podniků s VŘJ svědčí o tom, že nebylo náležitě využito Souboru opatření, které umožňuje včasnou a kvalitní přípravu rečnických plánů."

"Návrhy plánů VŘJ a podniků na rok 1984 jsou v zásadním rozporu s linií XVI. sjezdu, se záměry a cíly hospodářské politiky na 7. pětiletku, a dále s následnou intenzifikací, efektivní rozvojem a vyšší kvalitou práce."

"To svědčí o potřebné změně přístupu většiny příslušných řídicích pracovníků."

Refrén.....

2.) Ekvalitnění a zrealnění celého plánovacího procesu?

"Principy a zásady Seuboru opatření se potvrdily jako správné a potřebné... Došlo ke ekvalitnění a zrealnění celého plánovacího procesu, plán a ekonomické nástroje účinněji prosazují tlak na efektivnost, kvalitu..."

Jenže podle této zprávy i opak je pravdou:

"V návrzích plánů na rok 1984 u VÚJ v průmyslu se projevuje snaha o nižší tvorbu zdrojů při vyšších požadavcích na investice; u nově zahajovaných investic je to celý dvojnásobek. Požadují se vyšší dovozy při nižších vývozech, zejména do neosocialistických zemí. Požadují se vyšší prostředky na mzdy. Celkově pak není zajištěna efektivnost, vyjádřená produktivitou práce, ziskem, upravenými vlastními výkony..."

Návrhy plánů na rok 1984, jak je předložily VÚJ, ukazují, že většina VÚJ očekává pro druhou polovinu 1983 "ekonomicky naprosto neodůvodněnou stagnaci nejen v objemech výroby, ale dokonce i v poklesu její efektivnosti."

To lze vysvětlit známým chytráčením podniků a VÚJ. Ty záměrně zatajují své potenciální rezervy v kapacitách, zdrojích, hospodárnosti a pod...., aby nepřekročily plány roku 1983 a dostaly tak od nadřazených plánovacích center pro rok 1984 nižší plány. Čili dnešní již tolik kritizovaná indexová metoda je stále překážkou odkrytí záměrně skrývaných rezerv ve výrobních podnicích.

Refrém

3) Orientace na efektivnost mnohem větší než dříve?

"Myšlení a jednání lidí se orientuje na otázky efektivnosti mnohem ~~dříve než~~ dříve než dříve."

Jenže podle této zprávy i opak je pravdou:

"Návrhy plánů na rok 1984 jsou podstatně horší oproti návrhům na rok 1983!"

"Návrhy plánů na rok 1984 jsou nepřijatelné a nesouhousle s základem pro vypracování státního plánu na rok 1984".

A tak většina podniků a VÚJ bude muset začít plánovací práce na rok 1984 znovu. Většina dosavadní plánovací práce padne pod stůl. Každá změna uložených úkolů (často i jen jediného úkolu) vyžaduje nové komplexní přepracování a sladění celého plánu podniku a nové jednání s dodavateli. Máme (zbytečně) obrovský plánovací byrokratický aparát, protože právě dnešní náš vadný hospodářský

mechanismus ho (zbytečně) pracovně zatěžuje. Jde často jen o poklus na místě. Na každoročně se opakující plánovací procedury a přepracování plánů (někdy i několikrát za rok) si náš plánovací aparát v podnicích zvykl a s pocitem "nadhledu" a zarnosti se na to zařídil. Ale až se při plánovacím poklusu pectivě potí nebo vše řeší "velkoryse", v obou případech jde o byrokratické parazitování na výrobě.

Refrén

4) Účinnost či neúčinnost Souboru opatření v praxi?

Klady Souboru jsou velmi diskutabilní a problematické. Naopak záporny Souboru jsou nesporné. Po dva a půl letech platnosti se totiž Soubor ukázal právě v základních oblastech naší ekonomiky neúčinným. Heslovitě několik příkladů:

"Úsilí o podstatně vyšší produktivitu tvoří páteř, nosný pilíř strategické linie strany. Jenomže podle téže zprávy se přímo či nepřímo přiznává:

Vztah mezi růstem produktivity práce a vývojem mezd nedosahuje plánovaných proporcí. Není zabezpečen budoucí vztah mezi tvorbou národního důchodu a vývojem mezd. Podmínky pro tvorbu mzdových prostředků umožňují odchylky od vytvořených společenských zdrojů. Na př. proti plánovaným předpokladům v 1. pol. 1983 znamenal skutečný vývoj mezd urychlení o 13% (1), tj. o více než 2 mld Kčs. Jak se však má uplatnit iniciativa lidí v podniku, když pořádně neznají své úkoly a někdo dokonce ani pravidla hmotné zainteresovanosti? (Máme ovšem jeden z nejelastičtějších mzdových systémů na světě) V jedné většině části pracovníků se neuplatňuje zásada, že mzdu lze ~~z~~ zvyšovat jen výkonným pracovníkům při prokazatelně zvýšeném přínosu. Není překonána sociální přstup ke mzdám, dosažená výdělková úroveň se pokládá za trvalou, a to i při zhoršení výsledků a neplnění úkolů.

V 1. pol. 1983 vzrostly peněžní příjmy obyvatelstva o 3,9 %, zatímco osobní spotřeba (tj. hmotné krytí poptávky na spotřebním trhu) se má v roce 83 zvýšit jen o 1,4 %. To vyvolává a zesiluje inflační tlaky (oběživo a vklady rostou několikrát rychleji než národní důchod.) Na vnitřním trhu existuje celá řada nedostatkových druhů zboží, které jsou dlouhodobě známé a nevyřešené. Shánění zboží, čekání ve frontách, nerealizovaná kupní síla a pod. nepodporují růst produktivity práce, právě naopak působí negativně na pracovní morálku a disciplínu a na využívání pracovní doby a tím i

strojí a zařízení. Dnešní situace na vnitřním trhu svými negativními jevy sociálními (zbohatlíci), morálními (korupce), ekonomickými a psychologickými (nedůvěra v kvalifikaci plánovačů) vyvolává u pracujících atmosféru, která je nepříznivá pro zvyšování produktivity jejich práce.

"Národohospodářské priority zůstávají nezměněny. Zvláště neléhavě to platí o nezbytnosti růstu exportní schopnosti, o vysoké efektivnosti exportu".

"Jedním z nejvýznamnějších faktorů, ovlivňujících celkové plnění záměrů hospodářské politiky, je obnova vnější rovnováhy a anižování zedluženosti ve volných měnách."

Jenže podle této zprávy se přímo či nepřímo přiznává:

Nepodařilo se zatím dosáhnout zlepšení ve vývoji efektivnosti zahraničního obchodu. Bez zvýšení exportní schopnosti do nesocialistických států nelze řešit obnovu vnější rovnováhy ve volných měnách; tuto aktivní cestu řešení se nám však nedaří plně uskutečňovat. Plán vývozu do nesocialistických zemí není plněn, a tím ani dovoz z těchto států. Výroba a obchod se nedostatečně přizpůsobují požadavkům vnitřního a zahraničního obchodu. Vyvážíme do nesocialistických států výrobky právě z odvětví náročných na dovoz surovin (chemie, hutě, paliva a energetika.) Naopak se neplní vývozy ve strojírenství, elektrotechnice a v lehkém průmyslu.

Strojírenství má držet v exportu prim po všech stránkách, ale neudrží. Jestliže při vývozu do nesocialistických států byl překročen plán nestrojírenských výrobků, ukazuje to zřetelně na zastávání strojírenského exportu. Setva je dobrým vysvětlením pro několik organizací zahraničního obchodu a pro jejich dodavatele strojů a zařízení, že objem vývozu na nesocialistické trhy je předstihl podnik obchodující spotřebními zbožím. (Úvod.RP 5.9.83) Příčiny neplnění exportu nespóčívají pouze v zastávání technické úrovně, inovačního tempa atd., ale i v nedodržování dodacích lhůt, nekvalitním balení, v nepružnosti servisu, v problémech náhradních dílů, malém přizpůsobení požadavkům zákazníka a pod. Znamená to buď prodávat pod cenou nebo odejít z trhu. (Ceny, jež tu docílujeme za naše vyvážené výrobky na kapitalistických trzích, jsou ve srovnání s cenami výrobků kapitalistických států značně nižší - často až o 50 % - protože kvalita, spolehlivost a další technické parametry jsou nízké; efektivnost našeho vývozu je proto velmi nízká.)

"Zvláště v průběhu letošního roku zřetelně vystupuje pozitivní

vliv Souberu opíření ke zdokonalení plánovitého řízení.

Jenže podle této zprávy se přímo či nepřímo uznává:

Hodnotové nástroje, jako ceny, finance, úvěry, nejsou dostatečně využívány k tlaku na efektivní zhodnocení zdrojů. Nevytvářejí dost účinný tlak na zvyšování celkové rentability a produktivity práce. Rozvoj chozraščotu je v mnoha případech brzděn nadměrně podrobnou administrativou a neodůvodněnou centralizací. (kdyby jen chozraščot!) Inovace jsou pozalé, o realizaci vědecko-technických poznatků je v podnicích malý zájem. (Proto se prohlubuje naše technické zostávání za kapitalistickými státy, a tím i naše zostávání v růstu produktivity práce.) Rovněž stále přetrvává zhoršování účinnosti výrobních fondů. Nešťastí se zkracovat naše lhůty výstavby u investic (i když jsou delší než v kapitalistických státech.) Asi 30 % důležitých investic je každoročně uváděno do provozu opožděně.

Slabými místy naší hospodářské činnosti jsou nedostatky v plnění struktury ošbytu, jeho nevyjasněnost, nízká kvalita výrobků, zhoršující se rytmičnost výroby a neúctný růst zásob. Např. v 1. pol. 1983 se zásoby v průmyslu a stavebnictví zvýšily o 2,6 mlrd. Kčs (což proti loňským 2,7 mlrd není žádná zlepšení). Aby byl splněn celoroční plán snížení zásob, musely by se zásoby v druhém pololetí 1983 snížit o 4,6 mlrd Kčs (1). Nadměrná je celková úroveň nežádoucích zásob.

Při celkově nadměrných, umrtvených zásobách (ve srovn. s kapit. státy) existuje však celá řada deficitních materiálů a subdodávek. Léta jsou naši centrální plánovači neschopni vyřešit palčivý problém nedostatku náhradních dílů, ačkoliv tu jde o miliardové ztráty pro národní hospodářství. Jak mají např. organizace služeb bez materiálů a náhradních dílů provádět opravy nebo údržbu? Stejně mnohé výrobní podniky neseženou vše, v potřebné kvalitě a sortimentu, někdy ani v objednané a potvrzené kvantitě potřebné suroviny, materiál a kooperiční subdodávky. Jak mají pak zajišťovat plynulou výrobu? A tak výrobní kapacity nejsou plynule a tím plně využívány, při šarmovštině rostou zbytečně výrobní náklady, kvalita práce klesá, dělníci čekají pak na materiál u strojů nebo v kentině. Demoralizační účinky ve výrobě jsou evidentní, nedůvěra v kvalifikovanost našeho způsobu plánování roste. (Dnešní dodavatelecko-odběratelské vztahy vytvářejí v podnicích nejistotu, neklid, chaos.)

5.) Vývoj národního důchodu po zavedení Souboru opatření po r.1980.

"Lepší výkon naší ekonomiky v roce 1983 ve srovnání s r. 1981 se projeví zvýšením objemu společenského produktu o 2,9% při relativně nižším růstu výrobní spotřeby. Z toho plyne, že dojde k pozitivnímu vývoji ve výši národního důchodu. To umožňuje i určitě skvalitnění životní úrovně lidu".

Jenže doplníme-li toto srovnání "výkonu naší ekonomiky v r. 1983 s r. 1981 ještě srovnáním s roky 1982 a 1980, dostaneme obrázek náročnější, ale smutnější:

- Proč je srovnání očekávaný (skromný) výsledek roku 1983 s r. 1981 a nikoliv s r. 1982, když je možno předpokládat, že "výkon naší ekonomiky" v roce 1982 musí být již v září 1983, tj. po uplynutí osmi měsíců od konce roku 1982, dostatečně přesně známý? Vysvětlení je asi v tom, že srovnání s r. 1981 je výhodnější než s r. 1982, protože rok 1981 byl z hlediska vývoje národního důchodu rokem mimořádně krizovým.

- Jestliže bychom "výkon naší ekonomiky" v roce 1983 porovnali nikoli s výhodným, tj. mimořádně krizovým rokem 1981, ale např. s r. 1980, což je poslední rok před platností Souboru, ukáže se "výkon naší ekonomiky v r. 1983" podstatně horší. V roce 1980 byl totiž jak vytvořený tak i užitý národní důchod jak v stálých cenách tak v běžných cenách vyšší než v následujícím roce 1981. I kdyby tedy došlo v roce 1983 k pozitivnímu vývoji ve výši národního důchodu a tím k možnostem skvalitnit životní úroveň vůči r. 1981, je nutno si uvědomit, že ve srovnání s rokem 1980 by byl výsledek daleko horší. V roce 1980 byl totiž ve srovnání s následujícím rokem 1981 užitý národní důchod ve stálých cenách vyšší o 23,5 mlrd. Kčs (tj. 5%)!

Ekonomickou dynamiku za období platnosti Souboru (1981/3) nelze tedy hodnotit pozitivně, ale naopak - z hlediska potenciálních možností plánovaného hospodářství - jednoznačně negativně. V tom je implicitně obsaženo i hodnocení účinnosti Souboru opatření v praxi.

6.) Co vše lze pokládat za rezervy?

"Na vyřešení problémů a těžkostí nyní soustředujeme své úsilí a jejich překonání je jednou z důležitých potenciálních rezerv našeho hospodářství."

Protože těchto problémů a těžkostí je mnoho a stále nové přibývají, jsou tedy naše rezervy obrovské a stále ještě nerůstají. Logický by pak byl následující závěr: Jestliže Soubor opatření přímo či nepřímo vyvolává více problémů a těžkostí, než vyřeší, poten-

ciální rezervy naší ekonomiky porostou, neboť bude více problémů a těžkostí, na něž soustředíme své úsilí o jejich překonání. V takovém (nossyzelném) případě by pak bylo možno hodnotit Soubor opatření jednoznačně kladně.

Jenže potencialních rezerv máme již dost, z období před Souborem i z období jeho platnosti. Jde o to vyřešit je, tj. umět je v praxi využít, jinak nejsou nic platné. Všechny vpředu uvedené příklady však ukázaly, že Soubor se zatím v praxi neukázal účinným nástrojem na vyřešení problémů, na něž nyní (přesněji řečeno nejen nyní, ale během dvou a půl let platnosti Souboru) "soustřeďujeme své úsilí o jejich překonání". Využití zásměně skryvaných rezerv v našich výrobních podnicích zůstává stále jen zbožným přáním - viz např. vpředu o návrzích plánu na r. 1984 a indexové metodě.

Před zavedením Souboru opatření nebyla provedena důkladná analýza o základních příčinách našich chronických ekonomických chorob. Proto se Soubor pokouší léčit jen symptomy těchto chorob. Zásluhou Souboru však zůstane, že prokázal, že polevičatá opatření v ekonomickém mechanismu nejsou schopna ani využít (zásměně) skryvaných potencialních rezerv v našem hospodářství ani snížit dnešní byrokratickou plánování a řízení. Především tato jeho negativní zásluha bude mít důležitý význam, až jednou se začnou otevřeně diskutovat záhy v našem hospodářském mechanismu, potřebné k odstranění dnešních disproporcí a nerovnováh, plýtvání a zbytečných škod a ztrát, plánovacích iracionalit a ekonomických deformací, které jsou příčinou dnešních krizových jevů.

5.9.1983

Vladimír K a d l e c

CO JSTE MOŽNÁ PŘEHLEDLI VE STRANICKÉM TISKU BĚHEM
ZÁŘÍ 1983

1.) Konečné průzkum veřejného mínění

Zpráva předsednictva ÚMO: "Sociologický průzkum potvrdil, že téměř polovina členů ROH není plně přesvědčena, že vystoupí-li s připomínkami na členské schůzi, přispěje tím k řešení problémů". (Nebylo uveřejněno nic o tom, co si myslí ta druhá polovina; ta možná, kdo ví, je plně přesvědčena, že její připomínky nepřispějí k řešení problémů.)

Ať tak či onak, je to pro Revoluční hnutí situace smutná. Ale není obtížné ji vyvětlit:

- "Stále převažuje formální vyřizování připomínek pracujících."

Plných 308 okresních odborových rad "se letos ještě připomínkami pracujících nezabývalo a některé dělají jen okrajově; při tom není tajemství, jak značné nedostatky jsou v bezpečnosti práce, v ochraně zdraví pracujících...."

- "Část funkcionářského aktivu ROH dosud neprojevuje dostatek odvahy otevřeně a konkrétně poukázat na existující nedostatky...."

- "Funkcionáři v závodních výborech Revolučních odborů nemají dostatek odvahy nastolovat na členských schůzích řešení palčivých problémů života a práce pracovních kolektivů".

Že by i funkcionáři Revolučních odborů neměli odvahy i jen poukázat na palčivé problémy? Koho se bojí??? Pracujících, kteří je zvolili? Nebo těch nahofe, kteří je ve funkci schválili? Nebo že by i funkcionáři ROH patřili mezi tu téměř polovinu pracujících, která je přesvědčena, že připomínky již stratily smysl!

Ať je vysvětlení jakékoli, sociálně psychologické klima na podnikách, zjišťované průzkumem, má alarmující ekonomické důsledky:

- "Za poslední dva roky počet brigád soc. práce poklesl."

- "Sníží se počet komplexních brigád a klesá podíl dělníků na celkové počtu jejich členů."

- "Koncem roku 1983 hrozí stagnace nejen v objemech výroby, ale dokonce v poklesu efektivnosti výroby."

- "Hrozí stagnace podílu výrobků I. kvality a dokonce i pokles podílu technicky pokrokových výrobků a celé výroby zboží."

- Státní energetická inspekce zjistila (opět) v druhém čtvrtletí 1983 ve 40% z kontrolovaných podniků a organizací "závažné nedostatky", které byly příčinou milionových ztrát. Typickým jevem je např. že ředitel vydá příkaz k odstranění zjištěných závad, ale nikdo jej nesplní. Lidem příliš nezáleží na tom, jak se hospodáří. V červenci v ČSR Státní energetická inspekce zjistila, že téměř ve třech čtvrtinách (!) byla porušována odběratelská kázeň při spotřebě elektřiny; nedostatky v hospodárném využívání paliv byly odhaleny ve dvou třetinách (!) kontrolovaných podniků".

A to vše přes vytrvalé úsilí a snahu profesionálních propagandistů i nejvyšších politiků zapfekonání slytečného plýtvání a stále zůstávající racionalizace a nedostatečné aplikace vědeckotechnického rozvoje; přes jejich úsilí o žádoucí obrát v dnešní nízké efektivnosti a intenzifikaci ekonomiky; přes jejich snahu o žádoucí obrát k vyšší produktivitě práce, které "tvoří páteř^a nosný pilíř strategické linie strany". Toho však nelze dosáhnout bez ekonomické angažovanosti a iniciativy pracujících. Až právě provedený průzkum ukázal jak nízká je společenská aktivita pracujících v podnicích.

Jednostranně - svalování viny na řídicí pracovníky v podnicích, jak je to dnes u nás časté, viz dále, vysvětluje pasivitu a lhostejnost pracujících Rudé právo: "Iniciativa se promění v pasivitu a lhostejnost všude, kde se pracující opakovaně setkávají s ignorantstvím a hluchotou svých nadřízených, sebelepši výsledky soutěžení po čase může negovat pronikající formalismus do tohoto hnutí, různé brigádnické formy se nebudou rozvíjet tam, kde jejich účinnost není trvale doceněna a za určitou dobu je považována za samozřejmý způsob práce."

Výstišnější vysvětlení základních příčin podal - sice nepřímě, ale přesvědčivě - ideologický tajemník ÚV v zářijovém článku:

"Základem společenské aktivity a společenské iniciativy pracujících je jejich hlubké přesvědčení o správnosti politiky strany, o její ideologii, o perspektivnosti socialismu". Z tohoto kontextu vyplývá, že je mýlné náš dnešní reálný socialismus.

2.) Politický význam stížností

Průzkumem zjištěná nízká aktivita pracujících, pokud jde o jejich připomínky v podnicích, neznamená jejich nízkou společenskou angažovanost nebo dokonce spáti a resignaci a již vůbec ne ztrátu kritičnosti. Připomínek je až dost, jak ukazuje zářijový stranický tisk. Mají však jiný charakter. Připomínají našemu politickému a hospodářskému vedení dnešní vážné ekonomické nedostatky a deformace. V tomto smyslu mají sice též společenský význam, ale jde spíše než o připomínky a stížnosti, o rostoucí nespokojenost s dnešním stavem ekonomiky, o osobní soukromou obranu proti vadám a deformacím dnešní ekonomiky.

Do této kategorie patří např. stížnosti na dnešní situaci na vnitřním trhu. Z nich aspoň některé ze zářijového stranického tisku:

- "Stále existují četné nedostatky na vnitřním trhu a že rostou, svědčí to, že stížností občanů bylo v r. 1982 proti 1981 o plnou čtvrtinu více! Míst stížností je nesporným znamením růstu nespokojenosti občanů". Napsal příslušný pracovník sekretariátu ÚV a ten jistě ví, co říká.
- Šéf vlády opakoval připomínky na stále přetrvávající nedostatkové druhy zboží. Jmenoval "jíščí káva, srazničky, drobné nářadí, barevné televizory, monočlásky, některé textilní výrobky, obuv, nábytek, prostředky osobní hygieny". Proti tomu je i reálné socialist. vláda v plánovaném hospodářství bezmocná.
- Ředitel obchodního domu Kotva toho o tom ví víc: "V Kotvě sáhl v září přes 200 položek se zcela nepokrytou poptávkou a další stovky položek s pokrytím menším než 60%, přičemž nejsou zachyceny všechny strukturální mezery v plném rozsahu".
- "Chybí často řada levných výrobků". Při dnešní převaze výroby vůči odběratelům, při inflačních tlacích, kdy poptávka není hmotně kryta, výroba se neřídí poptávkou obchoďu." Často tektizuje, jen aby od obchoďu získala ekonomicky výhodnou strukturu objednávek. Např. v Kotvě by drahými druhy svíček bylo možno ovládnout na několik let dopředu všechny intimitní pražské vinárny, ale doma nebo na chatě, když vypnou elektřinu, není čím svítit". Podobné je to i u skla od pivních sklenic až po likérové, u hrnků, talířů a pod.
- Obchoď ve vleku výroby často musí odebrat i to, co v módě odeznělo, má-li vůbec naplnit fondy některých druhů žakroprofilového zboží.

Výroba proto dodává na trh co se jí podaří za daných okolností vyrobit. Nedostatečná surovinová základna, omezené kapacitní možnosti i exportní dlohy způsobují, že na nějaké obědy na tuzemské spotřebitele nemůže brát zřetel" (1).

- "Vysoký je počet stížností na kvalitu průmyslových výrobků. Česká obchodní inspekce se v r. 1982 zaměřila na kontrolu jakosti nábytku, textilu, elektrotechnického průmyslu. Výsledky této kontroly jsou více než znepokojivé" - zjistil příslušný pracovník sekretariátu ÚV. To nepřekvapí zejména ty, kdo štuca již léta vycházející rubriku Dikobrazu o křížové cestě, kterou musí podstoupit spotřebitelé, kterým prodali vadný výrobek. Ti aby se báli si vůbec něco nového kupit. Naši monopolní výrobci, kterým nehrozí žádná konkurence, nejen že dodávají vadné výrobky, ale jsou ochotni vady často odstranit, až když jim Dikobraz hrozí veřejným zesazením.

- "Státní obchodní inspekce zjistila za první pololetí 1983, že u 35% (1) nákupu byly předraženy ceny o 6,5% v průměru."

- Září je měsíc nákupu školních potřeb." I letos jsou některé školní potřeby nedostatečné, což se opakuje každým rokem. Rodičům začne přespolní běh od papírnickví k papírnickví". "Kajel jsem osobním autem 150 km, ale tělocvičná trička a kacky pro děti jsem nesehnal. Fedobně je to i se zásobením levnější obuvi pro školáky".

- Ostudná situace trvá již léta u služeb. "Občan, který si dá opravit nějaký spotřebič do podniku služeb, bere již jako nutné zlo, že na opravu bude čekat měsíc, dvá či déle. "Neuspokojivé jsou zajišťovány záruční opravy, stejně jako pozáruční, ve většině případech pro nedostatek náhradních dílů. Uživatelé marně shánějí potřebnou součástku, mnohdy haléřové nebo korunové hodnety. Potom výrobek, který by mohl po řadu let ještě sloužit, musí být vyřazen."

Bylo by možno uvést ještě další příklady a další četné oblasti vad, nedostatků a deformací, kdy připomínky a stížnosti občanů upozorňují naše i nejvyšší politické a ekonomické představitelé, kteří je asi z vlastní zkušenosti neznají. Leč dosti. Prostému občanu je tohle asi příliš dobře známé. Šlo jen o to připomenout, že lidé nerezignovali, ale rezonují.

3.) Inverze morálky a dnešní sociopsychologické klima

Obecně lze případy a stížnosti rozlišovat podle jejich intenzity a vytrvalosti jejich autorů. Jsou intenzivní, časté a vytrvalé, pokud se týkají zájmů čistě osobních, soukromých (např. závady v nových bytech, dřevě střechy a pod.). Jejich intenzita klesá tam, kde jde o nápravu vad, týkajících se menšího nebo přesně neurčeného kolektivu (např. díry na chodnících, špinavé želez. vozy apod.). Intenzita a vytrvalost téměř vyhasly tam, kde jde o společenské zájmy širší veřejnosti (např. špinavé ulice apod.). Do této kategorie dnes patří plýtvání penězi, materiálem, lidskou prací, porušování technologické, finanční, plánovací a finanční disciplíny v podnicích, triky podniků a taky-inovacemi atd.

V posledních letech došlo tu dokonce k dříve nikdy u nás neznámé hluboké inverzi morálních hodnot. Nejzřetelněji se to projevuje u hospodářské kriminality, jak je to patrné ze zkušeností generální prokuratury ČSSR:

Najde zdaleka jen o to, že rozkrádáním soc. majtku, korupcí, zneužíváním pravomocí veřejných činitelů a pod. vznikají každoroční stamilionové škody; že dochází navíc k mnohatisícovému úniku trestních činů z evidence; že někteří odpovědní pracovníci podniků je totiž neoznámují ev. zakrývají s lhostejností kombinované "obavou, že by v trestním řízení mohly vyjít nejvíce nedostatky v jejich řídicí činnosti" a podobně. (Jestliže se ví, že kráde ten nahofe, je těžké, aby nekřečli i někteří dole - a tak se klíč, ruka ruku myje, ať jsou obě špinavé.)

Horší je, že dnes u hospodářské kriminality "veřejné mínění často omlouvá pachatele". Veřejné mínění "nebývá mnohdy jednoznačně zaměřeno proti pachateli tak, jak je tomu u většiny ostatních trestných činů". Některé hospodářské trestné činy v podnicích znamenají totiž ve svých důsledcích pozitivní přínos pro určité kolektivy v závodech, např. věcné i finanční fondy (černé) a rezervy pro podplácení dodavatelů úzkoprofilových materiálů, subdodávek i náhradních dílů; nebo pro získání nových chybějících pracovníků nebo pro odvrácení vlastních zaměstnanců od fluktace; nebo pro nutné "podfutrování" zájmů a požadavků podniku.

"V současné době nabývají stále většího významu snahy odpovědných pracovníků v socialistických nebo společenských organizacích a národních výborů využít soukromopodnikatelské ambice jednotliv-

ců k podvodům. Bývá často využito i společenských organizací a družstev, která se tak nelegálně obohacují často o mnohamilionové částky na úkor podnikové aféry."

Pro dnešní sociálně psychologickou atmosféru je příznačné - a nic horšího si ani nelze vymyslet - že vědecký výzkum téměř potvrzuje smutnou pravdu novodobého lidového "překadla": Kdo nekrede ani hodinu, okrádá rodinu. Kriminologické výzkumy a časté konkrétní případy totiž ukázaly, že nelegální příjmy z úplatků, rozkrádání soc. majetku, a poškozování spotřebitelů jsou pro pracující mnohdy přítešlivější než příklady rectivé práce. Při tak závažném posunu v právním vědomí a televizních záznamech v kriminální citlivosti společnosti lze těžko udržet evnt. probudit ekonomickou angažovanost a iniciativu pracujících ve výrobních podnicích. (Jen ne zneužití pravomoci vyšších veřejných činitelů k osobnímu obohacování zůstalo veřejně méně citlivé; a toho totiž kolektivům pracujících na podniku neplynou žádné výhody. Jenže jejich připomínky se do tisku dostanou jen velmi zřídka.)

A tak správa z generální prokuratury o dnešní sociálně psychologické atmosféře a o morálním klimatu jen doplňuje a prohlubuje vysvětlení příčin dnešní nízké ekonomické aktivity, skepse a rezignace pracujících v podnicích, jak to zjistil sociologický průzkum předsednictva ÚČO. Pro celkový obrázek dnešní situace je možno ještě uvést, že podle oficiálních statistik - je přes 80% pracujících zapojeno do socialistického soutěžení.....

4.10.1983

J I P Í H Á J E K

LIDSKÁ PRÁVA JAKO PODSTATNÁ SOUČÁST MÍRU

Teze příspěvku, jejíž zamyšlel pronést J. Hájek na 10. konferenci IFRA v Maďarsku (sdružení pro studium otázek míru), kam byl jako její dlouholetý člen pozván a kam mu bylo zebráno se dostavit.

Zařazení bodu "Lidská práva" na pořad konference je výrazem uznání, že existuje úzký svazek mezi lidskými právy a mírem, resp. mezi respektováním lidských práv a opravdovou mírovou politikou. Tato vazba je dnes všeobecně uznávána a přijímána v myšlení s cítění většiny lidstva, jak to vyjadřují nejrozličnějšími formami čelné osobnosti, rozličná mírová hnutí i společenství iniciativ za občanské práva. Toto uznání nepramení jen z morálních pohnutek. Odráží racionální přístup k problematice míru, pojaté globálně při respektování všech činitelů pro udržení života lidstva v současné době. Výraz tohoto spojení není tedy výsledkem nějakého zbožného přání, maximy morálky, výzvu k lidskému svědomí; odráží se i v závažných dokumentech mezinárodního práva a politiky podepsaných a ratifikovaných vládami rozhodné většiny států světa.

Tato vazba je především zakotvena v existenci OSN. Již v roce 1942, když se jméno Spojených národů objevilo poprvé (tehdy jako aliance států proti fašistické ose), bylo "prosezení lidských práv a spravedlnosti" vyhlášeno jako jeden z hlavních rysů budoucího mírového pořádku světa. Když se tato aliance přetvářela v mezinárodní instituci pro založení a zabezpečení takového světového pořádku, považovali zakládající mocnosti za vhodné v Chartě Spojených národů "znova potvrdit svou víru v základní lidská práva a v lidskou důstojnost" a vytyčit "podporování a posilování úcty k lidským právům a základním svobodám" mezi hlavní prvky mezinárodní spolupráce (čl. 1). Znovu je "všeobecná úcta k lidským právům a základním svobodám pro všechny" v čl. 55 uvedena mezi předpoklady k tomu, "aby se vytvořily poměry stability a blahobytu, jež jsou nutné pro pokoje a přátelské styky mezi národy.

Všeobecná deklarace lidských práv, jež rozvíjí tyto základní myšlenky Charty OSN, jde ještě dále ve zdůraznění vazby lid-

ských práv a míru. Vyhláší "uznání vrozené důstojnosti a rovných nezcizitelných práv všech členů lidské rodiny" za "základ svobody, spravedlnosti a míru" ve světě (věnujeme si rovněž pojetí míru ve spravedlnosti a svobodě, jež rozhodně není jen slohovou příkrasou). Mohlo-li být všeobecné přijetí a platnost Deklarace zpochybňováno skutečností, že v roce 1948 při hlasování o ní ve Valném shromáždění OSN se zdržel SSSR a jeho spojenci (tehdy ještě včetně Jugoslaviie) změnil se tento postoj do základů při Mezinárodních paktech o lidských právech, jež byly ve Valném shromáždění projednány a schváleny jednomyslně 1966 a poté podepsány a ratifikovány většinou států, v tom i "sovětským blokem". Fakty opakují preambuli čáraz Deklarace na svazku mezi uznáním lidských práv a mírem ve svobodě a spravedlnosti.

Toto potvrzení bylo znovu potvrzeno v řadě jiných dokumentů OSN, schválených buď jednomyslně nebo převážnou většinou Valného shromáždění: Uvedme jen Deklaraci o nezávislosti koloniálních národů a zemí z r. 1960, Deklaraci o sociálním pokroku a rozvoji 1969, Deklaraci hospodářských práv a povinností států 1974 - vyjadřující potřeby rostoucího "Třetího světa" - či Deklaraci zásad mezinárodního práva o přátelských vztazích a spolupráci mezi národy v souladu s Chartou OSN z r. 1970 a současně s ní přijatou Deklarací o posílení mezinárodní bezpečnosti, opětovně potvrzovanou dalšími zasedáními Valného shromáždění a jdoucí v tomto směru ještě dál vyhlášením respektu pro lidská práva a odstranění jejich potlačení za "naléhavé a nezbytné" pro posílení mezinárodní bezpečnosti.

Zvláštní význam má uznání této vazby v Závěrečném aktu konference o bezpečnosti a spolupráci v Evropě, podepsaném v r. 1975 v Helsinkách. Deklarace pro styky signatářských států v něm obsažená stanoví mezi deseti základními principy úctu k lidským právům a základním svobodám. Vyhláší jí za základní faktor míru, spravedlnosti a blahobytu, nezbytných pro rozvoj přátelských styků a spolupráce mezi signatáři, ale též jinými státy. I když tato Deklarace není ve formálním slova smyslu smlouvou právně závaznou, její politický význam v procesu uvolňování jí dodává zvláštní sílu. Pro oblast lidských práv právě jako závažný politický dokument stvrzuje nejen závaznost povinností vyplývajících z mezinárodně právních aktů jako Fakty o lidských právech, ale s mimořádným dů-

razem i jejich spojení s politikou míru. Tento svazek vyjádřený v textu principů VII Deklarace je znovu zdůrazněn kontextem závěrečného odstavce, podle něhož všechny principy zde vytyčené mají tentýž základní význam a musí být uskutečňovány stejně a bez výhrad. To znamená, že úcta k lidským právům není už zdaleka jen věcí vnitřní kompetence států, nýbrž je pro mírové soužití a spolupráci států stejně významná jako respektování svrchovanosti, rovnosti a územní nedotknutelnosti států, nepoužívání síly a hrozby silou, naintervence, rovnost a sebeurčení národů i plnění mezinárodních závazků v dobré víře. Význam tohoto zdůraznění svazku mezi lidskými právy a mírem v Závěrečném aktu z Helsink nesnižuje nikterak jeho teritoriální omezenost. Vždyť jej podepsaly obě vedoucí světové velmoci, mezi nimiž a jejich bloky byla a je otázka lidských práv nejčastěji předsětem sporu.

Vznik tohoto, co můžeme nazvat "mezinárodním právem lidských práv" a jeho úzké spojení s mírovým děním je novým prvkem v mezinárodním právním a politickém myšlení i praxi. Je produktem současného období po II. světové válce. Až do té doby bylo zacházení s lidmi ze strany státních orgánů výlučně kompetence každého státu. Doložky o náboženské toleranci v některých mezinárodních smlouvách od 17. a 18. století byly jen výjimkami, ukládanými mocnými ochránci těch či oněch náboženských skupin příslušným smluvním partnerům, z jejichž strany šlo o určitý ústupek, nikoli však o uznání existujících práv. Tento ráz měla zjevně i ustanovení o ochraně menšin v smlouvách vypracovaných na pařížské mírové konferenci po I. světové válce, a týkající se jen některých vznikajících či rozšiřovaných států. Ani Úmluva o Společnosti národů se po této stránce neliší podstatně od těchto smluv, neboť "slušné zacházení s domorodým obyvatelstvem" v čl. 23 stejně jako "slušné a lidské pracovní podmínky" jsou spíše všeobecnými výzvami k laskavosti vůči poddaným než uznáním práv, jež musí státní moc respektovat. Ještě víc to platí o "svobodě svědomí a náboženství" zmíněné v čl. 22 o mandátních územích (a to jen kategorie B). Snad jen stanovы a praxe Mezinárodní organizace práce, navazující na citovanou pasáž z čl. 23, mají již všeobecnější charakter - také zde však šlo spíše o koncese státní moci vůči revolučnímu vření poválečné doby a chlusu říjnové revoluce než o zásadní uznání práv pracujícího člověka vůči hospodářské i politické moci.

Toto uznání, jak jsme viděli, je paralelní se vznikem Spojených národů. V jádru má předcházet vytyčení "svoobody od strachu a nouze" v Atlantické Chartě. Ta pak byla nejen vyhlášením boje proti fašismu, ale i odmítnutím politiky "appeasementu", snižování, v níž západní mocnosti v rozporu se zásadami dříve vyhlášenými vykupovaly "mír pro naši dobu" koncesemi potlačujícími práva národů i lidí, aby nakonec ztratily i tento "mír" a zajistily útočnickým optimální podmínky pro rozpoutání nejatréšnější války. Po této stránce lze říci, že vyhlášení svazku lidských práv a míru předcházela praxe, která tento svazek nepřímou, "per negotiationem" výrazně potvrzovala.

Positivní vyjádření této spojitosti v dokumentech, z nichž jsme připomněli nejvýraznější, dosáhlo uznání, přinejmenším formálního, verbálního, ze strany většiny států bez rozdílu společenského a politického zřizení i stupně hospodářského rozvoje či kulturních tradic a úrovně.

Stejně jako jiné principy a normy platné pro mírové soužití a spolupráci mezi státy vyžadují také závazky v oblasti lidských práv nejen uznání ale i odevdávajícího plnění. Také zde jako při jiných aspektech problematiky míru je rozdíl mezi uznanými zásadami a realitou jedním z důsledků i příčin nestability a problematičnosti stavu, který lze těžko nazvat mírem, zvláště chápeme-li jej v souledu s četnými dokumenty OSN "jako mír ve spravedlnosti a svobodě".

Koncepce tohoto míru, jak byla řešena po II. světové válce a rozvedena i upřesněna v rozsáhlé dokumentaci (z níž jsme si připomněli jen poměrně nevelký výsek) narazila a stále naráží na odpor sil a tendencí, jež v podstatě kotví v minulosti - ať je to imperialistická expanze a hegemonismus, kolonialismus a neokolonialismus všelijak zdůvodňovaný a ospravedlňovaný, rasové a náboženské nesnášlivost. Současně se tato koncepce setkává i s novými jevy dneška - antikoloniální revoluce a emancipace "třetího světa" se celkem organicky do ní začleňuje a rozšifruje ji v pozitivním smyslu. Neproto tomu neráží na mocenskou bipolaritu, která její realizaci podstatně modifikuje a ztěžuje, ne-li úplně znemožňuje.

Tato bipolarita, výrazná ve sféře vojenské moci a politického vlivu i tlaku a projevující se (zdá se, se slábnoucí intenzitou,

děinností i věrohodností) též v ideologickém působení, projevuje od počátku poválečného období tendenci podřídit si nebo alespoň koordinovat se svým působením všechny ostatní jevy mezinárodního života, a pokud se jí tyto jevy nějak vymykají, pokouší se jedna či druhá strana buď potlačit či podstatně oslabit nebo je prostě ignoruje. V období studené války se aspoň chvíli zdálo, jako by tato tendence skutečně dokázala převládnout a mocenská - a tehdy ještě také působící ideologická bipolarita vyplnila cele mezinárodní dění a odrazem dopadající do života každého národa a postihující i četné jednotlivce na té či oné straně. Ta tendence zůstává, je však méně účinná. Rozhodně ovšem působí ve vojenské a mocensko-politické oblasti - a pro mír dneška je dalek toho, aby odpovídal koncepci ražené autory Charty OSN. Je to, jak už mnohokrát řečeno, stav bez světové globální války, udržovaný labilní "rovnováhou strachu" balansující na stále rozvíjené spirále závodů ve zbrojení touto rovnováhou před světem zdůvodňovanými. Víme také, že mír či "ne-válka" ve vztazích mezi oběma světovými velmocemi a jejich bloky vůbec nevylučuje války na periferii často živěné a někdy přímo podněcované jevem světové mocenské bipolarity. Přitom stále trvá nebezpečí přímého konfliktu obou mocenských bloků a s ním možnost globální války s nasazením jaderných zbraní, nahromaděných ve stále větším množství se stále zvyšovanou ničivou kapacitou. V takové situaci je hlavním problémem zachování míru regulace, omezení, zastavení závodů ve zbrojení a snižování nahromaděné armí a ničivé kapacity. I při hypotéze zdravého rozumu a dobré vůle na obou stranách redukuje se jeho řešení na vojensko-technickou stránku projednávanou a dohadovanou mezi experty a špičkami vojensko-průmyslového komplexu i mocenských struktur obou světových velmocí, které dávají přednost počítovat převážně většinou lidstva a obyčejnému člověku jejich plnou bezmocnost a manipulovatelnost. Tím hůře tedy a tam, kde taková dobrá vůle je vytlačována tendencí zabezpečit si i v jednání a tím spíše při eventuálním zahájení procesu odzbrojení jednostranné výhody, tendencí vyplývající z nedůvěry vůči opačnému pólu bipolárního mezinárodního života.

Naštěstí se proti této bipolaritě ukazují a projevují v nevojenských sférách mezinárodního života jiné, heterogenní jevy a vynucují si zde náležitý respekt: Emancipační úsilí "třetího světa" přímo přetíná linii bipolarity, jak konečně vystihuje nepřesně a

heslovitě označovaná konfrontace "Jih-Sever" proti "Východ-Západ". Hnutí neangažovaných států je do určité míry odrezem tohoto křížení front a odmítnutím snah dát se absorbovat bipolaritou vojenských bloků. Národy na mnoha místech planety se pokoušejí uhájit a uplatnit svoji identitu někde i uvnitř bloků. Vědci se brání zotročení vojensko-průmyslovými komplexy a ve svých nejlepších představitelích hájí svou dílohu, službu životu a pokroku lidstva, člověka. Roste vědeckí nutnosti obrany životního prostředí i zdrojů planety, bezohledně ničených právě zbrojením a válečnými přípravami. Rostoucí množství lidí odmítá přijímat svou bezmocnost a dát se manipulovat mechanismem establishmentu moci.

Tyto síly odstraní se světa bipolaritu mocensko-vojenských bloků. Musí jí samozřejmě brát v úvahu. Dokáží však vedle ní (a také uvnitř na obou stranách) zabezpečit prostor pro vlastní působení a uhájit tak univerzální pluralismus mezinárodního dění. Také rozličná hnutí a iniciativy za občanská práva a lidské uznání funkce úcty k lidským právům jako komponenty míru musilo se potýkat s mocenskou bipolaritou a bránit její snaze absorbovat či vyloučit vše, co se ocitlo v její poli působení. Jednání o formulaci Všeobecné deklaraace lidských práv i hlasování o ní probíhalo, pod dopadem účinků studené války, v ideologických polemikách a za nedostatku skutečného konsensu. Také její platnost tehdy sádeleka nebyla univerzální. Jedna strana ji otevřeně ignorevala, a na druhé straně byla sice často hloučně a okázale velebena, ale stejně tak často prostě využívána jako zbraň studené války benevolentně nepůsobící proti hrubému porušování lidských práv ve vlastním táboře.

Ke náhodou potvrdila (samozřejmě jen verbálně) většina států platnost Deklarace zároveň s jejím rozšířením v antikolonialním dokumentu Valného shromáždění OSN z roku 1960. Překonáváním studené války a omezováním vlády bipolarity bloku v mezinárodních vztazích otevřela se cesta k vypracování toho, co jsme (v souladu s mezinárodně právními odborníky) nazvali "mezinárodním právem lidských práv" - celého komplexu norem a principů uznání lidské osobnosti a důstojnosti v mezinárodním životě. Spojení lidských práv s úsilím o mír je tedy i v tom, zřetelné. Zde se však vyjadřuje i jakási "zpětná vazba" tohoto spojení. Úcta k právům a k důstojnosti člověka je nejen podmínkou, ale přímo aktivním

činitelem mírového uspořádání, míru ve spravedlnosti a ve svobodě.

Závěrečný akt z Helsink jde nejdál uznáním práva každého občana signatárních států znát svá práva a postupovat podle nich a tedy také se jich domáhat tam, kde nejsou respektována. Je mu tak umožňována také obrana proti tomu, aby tato jeho snaha nebyla potlačována či zneužívána tendencemi návratu k studené válce. Zabezpečení a skutečné využití těchto možností je ovšem stále ještě obtížným úkolem v řadě států, jež svým podpisem tyto zásady uznaly a tyto možnosti teoreticky připustily.

Poněvadž mezinárodní vzájemná důvěra je jedním z předpokladů jakéhokoli kroku v oblasti kontroly zbrojení a odzbrojování, a poněvadž úcta k lidským právům je jedním z nejdůležitějších kritérií dodržování mezinárodních závazků, kontrolovatelných nejširší veřejností a každým občanem, je tu dán účinný faktor mírového úsilí. Zároveň je tu i základna k tomu, aby byly vytvářeny a vyrůstaly předpoklady pro aktivní nevynucovanou, skutečnou angažovanost občana pro mírovou politiku své vlády. Zdá se, že značná část nového, nezávislého mírového hnutí v Západní Evropě chápe tuto podmínku a možnost pro vytvoření skutečného mírového hnutí celého kontinentu a vyslovuje svou podporu iniciativám občanských a lidských práv ve Východní Evropě, jak učinili i její představitelé na takovém fóru, jakým bylo červnové shromáždění za mír a život v Praze.

Vážné studium problematiky míru musí si proto plně všimnout tohoto jejího aspektu a úlohy faktorů zde působících.

* * *

OCHRANA MÍRU

1. Nevědomost je strašná věc a působí lidem mnoho zlého. Zahaluje věci jakousi mlhou, zatahuje pravdu a vrhá na život každého člověka stín. Všichni se proto podobáme bloudícím v temnotách, ba ještě spíš vypadáme jako slepci, když hned nerozumně o něco klopýtáme, hned zase něco překračujeme třeba to nebylo třeba, nevidíme co je blízko a přitom před našima nohama, a bojíme se toho, co je daleko, oddělené od nás prostorem, jako by nás to bezprostředně ohrožovalo.

L u k i s n o s

Světové shromáždění za mír a život proti jaderné válce - už samotný název sliboval, že v Praze půjde skutečně o velkolepou akci. Akci, která by měla Praze a ČSSR vůbec vylepšit ve světě renomé, léty již poněkud pozmocněné. Od samého začátku mělo vše vzbuzovat pocit spontánnosti. Pochestinný čs. národ dobrovolně mezi sebou vybral přes 60 mil. EŠs. Ve sdělovacích prostředcích se již dávno před zahájením konference psalo o míru. Nacvičovalo se a nacvičovalo. Sic nebylo ponecháno náhodě a tak se prvotní hraná spontánnost rychle změnila přímo ve vojenskou disciplínu.

Velká pozornost se soustředila na propagandu. Jednostrannost, a jakou se v čs. sdělovacích prostředcích referovalo o přípravách a později o průběhu celé akce, tak hravě zapadla do běžných praktik reálného socialismu. Už předem byli vytypováni lidé, delegáti, a kterými je nejlépe dělat interview. Tato jména se pak objevovala všude - v televizi, rozhlasu i tisku. Všem byly vydány přísné instrukce - co, jak a hlavně o čem (před nebylo třeba vysvětlovat, to bylo všem uvědomělým mírotvorcům jasné). Hlasně se vítali "významné osobnosti", co na tom, co na tom, že jich zase tolik nebylo. Pořád lepší než mluvit o těch skutečně významných, kteří odmítli přijet. Tak byli novináři předem zastrašeni, aby náhodou nepodlehli touze napodobovat své zahraniční - západní kolegy, kteří se kongresu zúčastní, a nechtěli strýkat nos kam nemají. Štěstí pro tento stát, že těch málo prominentních novinářů, kteří se skutečně k nějakým informacím dostali, jsou kováři a věrní a již zcela otupělí. Stačí umět dobře spisovat naseřvirované převyžkané zpravedajství z institucí k tomu kompetentních a vše pro-

jde bez malérů a komplikací. Pro jistotu však byli ještě předem instruováni jak se zachovat v případě, že by je chtěli kontaktovat ať už delegáti, západní novináři nebo dokonce disidenti a jak ohlásit případné provokace.

Při přípravách nelze zapomenout na tu pestrou škálu "umělců", kteří si na míru celkem dobře vydělali. Za pozornost stojí například básně Zvy Frantové. Je to radoprávní nová vlna, než neanyslností jejích textů v jiných případech tak hořekují na stránkách Tribuny a Tvorby.

Dva dotazy

"Letěla
běloučká holubička"
zpívala ve sklepě při náletu
a oči tříletého na ni civěly
- dva dotazy
k závěru celé produkce:

jako že ten pták
bebí
tak kovově píská
a proč spouští z nebe pířka
co drtí stromy
domy
bratříčky ?

A tak byl celý předsezónový cirkus připraven jednak pro lidi, kteří mu věří a přímo jej očekávají (těch zase není tak mnoho) a jednak pro lid obecný. Tedy pro většinu národa, kterou lze jen těžko vytrhnout z její netečnosti, pesimismu a flegmatismu, ale co když přeci by se nakonec stokrát opakovaná (pravda) lež, stala i pro ně pravdou. S jistými obavami se pak už jen čekalo na to, co tomu řeknou ti, kteří se ani v těchto dobách temna neodnaudili používat vlastního rozumu.

Již koncem dubna začal po Praze kolovat dokument Pražanů "Chceme Evropu nejen bez nukleárních raket, ale též Evropu bez politických vězňů", píše se v něm. Dále Pražané žádají účastníky nastávající konference, aby vysvali čs. vládu ať na důkaz své opravdivé mírové vůle upustí od války, kterou vede s vlastním lidem. V závěru jsou pak předloženy návrhy: "Za první: Evropa a svět vůbec bez jaderných střel, bez agresivních armád a bez politických vězňů. Za druhé: Amnestie pro lidi vězněné za kritické názory a postoje prosazované nenásilnými prostředky. Za třetí: Odsun všech cizích vojsk z území evropských států. Jako začátek odsun cizích vojsk z hostitelské země mírového shromáždění".

Podobného obsahu byl i dokument určený účastníkům shromáždění, podepsaný Pražany. V dokumentu se uvádí: "Kdo jsme, jsme zlomek, možná zbytek, možná zárodek veřejného mínění v naší zemi. Máme na lecos různé názory, avšak v jednom jsme zajedno - bez veřejného

neoficiálního mínění se stává každý stát hrozbou pro své obyvatelstvo, a proto i hrozbou pro mír."

Na shromáždění se oficiálně přihlásila Charta 77 a to listem zaslanyh koordinacnímu výboru. Připomněla v něm, že Charta 77 je neformální sdružení občanské iniciativy pro respektování a obranu lidských práv základních svobod, které vzniklo v plném souladu s čl. 17 a 29 ústavy ČSSR a působí více jak šest let v souladu s čs. právním řádem, jehož součástí jsou i mezinárodní paktů o lidských právech, jak byly po ratifikaci publikovány ve Sbírce zákonů pod č. 126/76. Mluvčí Charty 77 Anna Marvanová, Marie Ruth Křížková a Jan Kozlík nedostali na tuto přihlášku žádnou odpověď. Vyšli se proto na koordinacní výbor osobně. Tam se jim rovněž nedostalo žádného vysvětlení, způsobili pouze značné zděšení mezi členy koordinacního výboru.

V takové radostné atmosféře, kdy Prahou projížděly mohutně posílené policejní hlídky, vyvrcholily přípravy na příjezd delegátů, na zahájení celé akce.

II. "Já bych řekl, že ^{by} sami bohové byli pobouřeni, kdybychom dovolili žalobci říci beze strachu, co chce, ucpali si uši před slovy obžalovaného nebo jej vůbec nepusili ke slovu a pod dojmem první řeči ho odsoudili".

L u k a i n o a

Zahraniční novináři, kteří se stali postrachem Světového shromáždění za mír a život proti jaderné válce, dostali zpočátku víza jen na tři dny. Teprve jestli budou hodni, mohou tu zůstat déle. Již při úvodní pondělní tiskové konferenci vystoupilim někteří žurnalisté s otázkou proč na shromáždění není zastoupena Charta 77, která podala oficiální přihlášku podle regulí, které si sami organizátoři stanovili. Přestože tajemník ČSN Marcel Holč, stejně jako ostatní čs. novináři byli v odpovědích na podobné otázky předem vycvičeni, neobešle se jejich argumentace bez nervozity. Cítili se značně dotčeni, že ještě před zahájením shromáždění si někdo troufl být tak netektní a dotýkat se věcí, které by měly být v ČSSR dávno tabu. A přehlídka faux pas pokračovala. Hned při zahájení nám zase jednou selhala technika a novináři udiveně zírali na tmavé monitory. K oživení mezi nimi opět došlo až na tiskové konferenci, když se britský novinář zeptal, jestli si někdo myslí,

že se slučuje s posláním mírového kongresu, aby hned v úvodu šéf hostitelského státu vyhrožoval z pozice socialistických států odvetnými opatřeními Západu.

Je pravda, že dr. Husák se zpočátku úzkostlivě držel zpátky a snažil se nenarušit slavnostní atmosféru zahajovacího aktu. Pak mu to ale přece jen nedalo a jeho projev se začal zlověstně přičiňovat: ... "S hlubokým znepokojením musíme konstatovat, že právě v zemi, která první vyrobila stovcovou bombu a která je jádrem státem, který tuto strašlivou zbraň použil, jsou i dnes síly, které v ní vidí nástroj zstrašování, prostředek k prosazování svých zájmů a získávání nedvlády nad světem."... "Sebehlučnejší propaganda nemůže zastřít, že tento nebezpečný kurs je namířen proti socialistickým zemím, které stojí pevně a důsledně na straně míru". Ale hned zděšené posluchače uklidnil, že my si to líbit nedáme. ... "Tragického osylu by se dopustil každý, kdo by uvěřil, že rozšířením nových jaderných zbraní v Západní Evropě, by zůstalo bez patřičné odpovědi těch, proti nimž mají tyto zbraně směřovat. Neprósto jasně a důrazně bylo v nedávném prohlášení sovětské vlády řečeno, že Sovětský svaz a jeho spojenci by byli nuceni čelit zvýšené hrozbě opatřeními, jež by vytvořila účinnou protiváhu. Československá vláda a všichni náš lid se s tímto prohlášením plně stotožňují".

Hurá ať žije mír ! ! !

S takovýmto povzbuzením se pak delegáti i frešně vydali na manifestaci na Staroměstské náměstí a měli již od samého začátku skutečný pocit, že bojují nejen za mír, ale za zachování holého života. Dovnitř mohl každý, ven nikdo a tak se hermeticky uzavřený prostor stal kotlem, ve kterém se pomalu ale jistě rozechřivaly lidské vášně, vytrénované z přeplněných tramvají a z front na nedostatečkové zboží. A lidé se přitom nešťastovali příliš mírumilovnými slovy. Aby celá tragikomedie byla dovršena, někteří šetřilci hodlající zřejmě ušetřit XI § v scutěži o titul BSP vyrazili na mezinárodní mírovou manifestaci s promájovými hesly - v tom davu se to přece stratí. A tak mi není jasné proč zrovna heslem Závazky 16 sjezdu KSČ splníme, bychom měli spasit světový mír. A do této dušné atmosféry zazněla slova Aloise Indry: "Obloha mezinárodních vztahů je zatažena těžkými mraky. Doslova v kterékoliv chvíli z nich může udeřit blesk nepředstavitelně ničivé války... po tomto

poetickém zjištění však trochu hřejivého optimismu: ..."Dočkáme se, o nichž tak přesvědčivě psala Marie Fujsmanová:

Nastane čas, kdy hošík v dětském sadu růžovém po mládí a po ozalkách	se hláskem jako zvonek zeptá na záhadu soudruhu pověz, co to byla válka ?
--	--

A stejně redentně to viděli i následující den v Budém Právu: "Takovou mohutnou spontánní manifestaci neuhasitelné touhy po míru a životě Praha již dlouho nepamatuje. Odpora proti jaderné válce, zabíjení. Proti cynismu generálů z odpoledních ramp, strážců děsivé neutronové zbraně. V každém účastníku sílila víra a naděje: Ještě je čas zastavit zastavit ruce dobrodruhů na spuštěných raket!"

Tato slova by měla zároveň patřit jiné, opravdu spontánní manifestaci, která se rodila již při oficiálních projevech. Před půlnocí se na Staroměstském náměstí shromáždili mladí lidé, drželi se za ruce, zpívali a provolávali hesla: porozumění mezi národy, my chceme mír, my chceme svobodu, venzte zbraně vojákům, dejte mír dětem. Na náměstí přibíhali stále noví a noví mladí lidé, kteří se najednou brali bůh ví odkud. Z povadělí přihlíželi zachmuření příslušníci u svých vozů, náměstí obklopovaly sanitky a kropící vozy a na to všechno koukal ze svého posníku mistr Jan Hus a to právě v den, kdy nad Prahou jasné zářil měsíce a kdy před řadou let byli na tom samém náměstí ve stejný den popraveni čeští páni. Důkud kolem bylo množství zvědavých cizinců, kteří si stále něco fetili, drželi se příslušníci zpátky. Teprve, když se průvod vydal za stálého provolávání hesel na Václavské náměstí, nastal rozhodný okamžik - policie musela zasáhnout, nechtěla-li, aby se v Praze tou dobou ještě přeplněné lidmi začalo něco daleko horšího spontánnějšího a nezadržitelného. Rustila se tedy a vervou asi do 300 mladých lidí a akci brzo zvládla. Tak podivně skončil první den plný míru v Praze.

Nezabránilo to ovšem sdělovacím prostředkům, aby druhý den jásely nad tím jak je všechno krásné a nejkrásnější...: "Toto shromáždění bude svým složením nejširším a nejrepresentativnějším setkáním všech mírových protiválečných a protijaderných hnutí, organizací a skupin, jaké se kdykoliv konalo". Ten den si novináři ještě žádných výtržností nevšimli, nepřišly ze shora ještě patřičné instrukce. Ovšem přeci jenom slavnostní atmosféru pokazili protimíroví štváči ze Západu, kteří neobjektivně informují o shro-

máždění. Ovšem Rudé právo nás ujistilo, že nějaký pisálek z bulvárního plátku nás náladu přeci pokazit nemůže.

Na shromáždění mezitím probíhaly jednotlivé dialogy, kde se prý hovořilo zcela otevřeně. Slovo bohužel většinou drželi ti, co horevali pro sovětský mír. Občas se všude ke slovu dostal i někdo jiný. Například holandský delegát, který řekl, že odpovědnost všech států vlastnicích jaderné zbraně je stejná. Rudé právo to pro jistotu prostému lidu hned vysvětlilo, aby snad s tím někdo nechtěl souhlasit. ... "Ve své podstatě zamlhuje (takovýto názor) třídní charakter zahraniční politiky a klade na stejnou úroveň agresivní linii USA a dalších imperialistických mocností a mírovou politiku socialistických zemí. Při tom je dobře známo, že v socialistické společnosti neexistuje žádná třída ani sociální skupiny, které by měly zájem na horečném zbrojení a na rozpoutání války." ... Jelikož však na shromáždění tyto hlasy nebyly ojedinělé, váleční buržoasní štváči se nějakým nedopatřením dostali i na tento kongres a mezi lidem se již ledacos proslýchalo, bylo to třeba vysvětlit: "Otevřená diskuse na světovém shromáždění, její demokratický ráz, podnět, který dává novým společenským akcím za mír, proti hrozbě jaderné války nedávají spát některým kruhům na Západě. To se projevuje v pomluvách, které o shromáždění rozšiřují oficiální agentury a sdělovací prostředky některých západních zemí."

A v dialozích se v Paláci kultury dál demokraticky řečnilo. Ale představitelka strany Zelených v NDR Gaby Potthaslová si však dovolila další nehoráznost. Snažila se ve svém dialogu přečíst text výzvy Charty 77, která byla zaslána světovému shromáždění. Bylo jí v tom zcela nedemokraticky zabráněno. Její kolega Oswald byl úspěšnější a mohl delegáty s touto výzvou seznámit. Mj. se v ní praví:

"Předpokládáme, že jako ti, kterým není lhostejný osud člověka na této zemi a kteří přijímáte na sebe zodpovědnost za tento osud, jste schopni lépe než lidé starající se jen sami o sebe nazírat hloubku krize, v níž dnešní svět a soudobé lidství se ocitají. Jedním z projevů této krize je i to, čemu se chcete na svém kongresu věnovat a co by se dalo nazvat krizí míru... Kde není vnitřního míru, tam není ani jistoty míru vnějšího. Vládu, která neslouží občanovi, která je hluchá k jeho názorům a elementárním

právům, nebo je dokonce potlačuje, a která se tak vymyká jakékoliv veřejné kontrole propadá zcela zákonitě, totiž ze samé podstaty moci, vzrůstající touze dál a dál rozšiřovat okruh svého vlivu, a to znamená svého vlivu směrem ven.

Potlačující veřejné mínění a občanské svobody, stahuje se taková vláda stále zřetelněji jen k horizontu svého vlastního zájmu a dbá stále méně zájmů obecně lidských, čímž se stává nevyhnutelně nebezpečnou pro všechny. Nejen ze své bytostně expanzivní povahy, ale i proto, že čím víc manipuluje své občany, o to snadněji může pak získat jejich třeba neobdobnou podporu pro cokoli, pro co se rozhodne.

Vláda, která vyčlení vlastní vojenské přípravy z veřejné diskuse, má v této oblasti nepoměrně volnější ruce, než kdyby se musela konfrontovat s veřejným míněním. Je to stav, v němž společnost žije v trvalém napětí, ve stavu jakési trvalé mobilizace. A to vše může posilovat naději, že se s ní dá počítat při tvorbě skutečného míru? Chce prosazovat jen takový mír, jaký se jí hodí a jaký jí nejlépe vyhovuje.

Nebude skutečného míru bez skutečné důvěry a nebude skutečné důvěry, dokud budou, i když zahalení do vznešených slov, partikulární zájmy různých establishmentů hrát v politice větší roli, než skutečný prospěch všech lidí, národů a celého světa. Tato základní hluboká odpovědnost za lidstvo v planetárním měřítku se však v myšlení států, vlád a především velmocí zřejmě neprosadí, dokud si to na nich tisíce a miliony obyčejných lidí dobré vůle nevynutí.

Často se zděrazňuje souvislost mezi mírem a lidskými právy. Nedocníváme se, že tu jde o nějakou těsnější či volnější souvislost dvou různých a více méně samostatných veličin, ale že tu jde, jak lze tisícovými konkrétními argumenty doložit, vlastně o věc jedinou, respektive o dvě dimenze téhož jediného a nedělitelného problému, krize světa jako krize odpovědnosti mezinárodních, vzrůstající z krize lidské odpovědnosti vůbec.

Mír na světě nemůže být zajištěn jen tím, že se tisíce strašlivých zbraní sníží na obou stranách o několik set, neboť ve stínu těch zbývajících stovek může trpět svět stejně a možná více, než ve stínu těch tisíců.

Charta 77 se neúčastní pražského kongresu nikoliv proto, že

by nechtěla, ale proto, že nemůže. Zdravíme vás alespoň tímto způsobem a umožňujeme vám nahlédnout trochu do uvažování svých signatářů aspoň tak, že k tomuto dopisu jako přílohu připojujeme samizdatově vydaný sborník Charty 77 a mír, sestavený u příležitosti vašeho kongresu jako příspěvek k němu, Žádáme vás tímto, abyste tomuto našemu dokladu toho, že i v našem prostředí a jeho zvláštními starostmi se otázkami míru se vší vážností zabýváme, věnovali pozornost."

Tolik Charty 77. V kulcárech Paláce kultury se pak tento den začalo hovořit i o dalších materiálech, které se na shromáždění objevily a to dopis 7 vězňů z věznice Bory a dopisy Anny Šabatové a Aleny Lisové. V dialozích se již také objevily otázky Afganistánu, Kambodže a konečně i sovětské invaze do ČSSR. Britské CND vydalo prohlášení odsuzující pobyt sovětských vojak v ČSSR. Na podporu Charty 77 se pak vyslovili někteří delegáti z Francie, Anglie, Zelení a SPD z NDR. Předsedatelům kongresu nejdůležitější delegáti však byli vždy připraveni a snažili se takovéto řečníky urychleně ualčet námítkami, že podobné otázky na takovéto fórum nepatří. Ovšem ledacos již bylo vyřčeno a proto se o tom i když ne oficiálně přeci jen diskutovalo.

Ještě ve středu proběhl na Václavském náměstí další "Incident". Francouzští delegáti zde hodlali protestovat proti rakétám jak na Západě tak na Východě a vystoupit za zrušení armády. Bylo jim v tom zadrženo stejně jako americkým a západoněmeckým žurnalistům v netščení. Po Praze se ale již rozesvučela šuškaná a režisérům pražského mírového představení bylo zřejmé, že již mohou zcela mlčet. Zapotili se proto v Buděš práva, když museli zlikvidovat pochybnosti ohledně úterní demonstrace mladých lidí. A tak vychází 24.6. velkolepý článek "Banění alepotou" ...Britská rozhlasová společnost BBC a po ní některé další západní sdělovací prostředky nafoukly výtržnost vyvolenců v jednu hodinu v noci ve středu Prahy skupinou alkoholem povzburaných lidí. Zpravodaj BBC neviděl ten večer 200tisíc občanů naší vlasti, kteří se shromáždili na Staroměstském náměstí, nezaznamenal tuč jednu z největších mírových manifestací našeho hlavního města. Ne, on viděl jen tu společensky unavené výtržníky, jejichž shluk vydával za : spontánní mírovou demonstraci, která byla rozehnána policií"... Vefejnou bezpečností byli výtržníci upozorněni, že ruší noční klid a vy-

zvání, aby se rozešli. Několik výtržníků však muselo být převezeno na protialkoholní stanici a tentýž den z ní byli všichni propuštěni. Věc je jasná. Nikdo zatčen nebyl, nikdo není vězněn. Potřebovali vystřízlivět a ještě ve středu byli poslání domů." Tak a je to!

Shromáždění pak probíhalo v zájmových skupinách. Jednou z nejzajímavějších byla skupina spisovatelů a umělců. Například Mike Davidow z USA vyzval umělce, aby posohli připravit proces, který by před světový morální soud postavil všechny vlády, podporující jaderné zbrojení. Takovýto soud by podle některých delegátů pak soudil nejen imperialistické mocnosti, ale všechny vlastníky jaderných zbraní.

Ve čtvrtek se sešli přední chartisté v letohrádku Hvězda s obránci míru z Anglie a s poslanci německého parlamentu. Přijeli také němečtí, rakouští, angličtí a holanďští novináři. Byl podepsán společný dokument zdůrazňující neoddělitelnost míru a lidských práv. Uvádí se v něm, že svobodný dialog různých skupin společnosti je nejlepší zárukou míru ve státech a ve vztazích mezi nimi.

Za nedlouho však byli účastníci tohoto setkání obklíčeni státní bezpečností. A celý tento minikongres se změnil na jedinou ve rvačku. Novinářům policisté rvali kamery násilím z rukou a hrubostí nebyli ušetřeni ani delegáti. Po tomto zákroku opustili na protest Prahu delegáti strany Zelených z NSR. Ještě před odjezdem vydala tato strana protest proti porušování lidských práv v ČSSR... "Jako delegáti jsme se zúčastnili mezinárodního setkání, abychom diskutovali o neoddělitelnosti vnitřního a vnějšího míru a abychom se zasadili o to, aby diskuse mohly veřejně a otevřeně probíhat se všemi částmi mírového hnutí. V tomto smyslu jsme učinili v minulých dnech několik pokusů upozornit na existenci hnutí Charty 77, jeho angažmá za elementární lidská práva a na skutečnost, že toto hnutí nebylo na konferenci připuštěno. 22. června 1983 jsme zaslali telegram generálnímu tajemníkovi KSČ a prezidentu republiky G. Husákovi, v němž jsme žádali, aby nám umožnil setkání s mluvčími Charty 77. Byli jsme poučeni, že se nacházíme v zemi, v níž se soukromé osoby smějí nerušeně stýkat, aby si vyměňovali informace, což jsme přijali s nadějí, že by mohlo setkání se zástupci Charty 77 nerušeně probíhat. V této naději jsme byli zklamáni. 60 až 70 příslušníků Státní bezpečnosti zabavilo

veškeré naše filmové a magnetofonové záznamy, což je v příkrém rozporu s propagačnými principy této mezinárodní mírové konference. Jestliže je mírové setkání delegátů mezinárodní mírové konference s politicky angažovanými občany a občenkami v Československu možné jen za hrozby použití násilí, pak tu neexistuje žádný vnitřní mír."

V souvislosti s tímto incidentem byli zbaveni akreditace 4 novináři anglické televizní společnosti ITV.

S blížícím se koncem shromáždění tak vrcholila hysterie organizátorů, kterým již bylo jasné, že se vše poněkud vyskle z rukou a že ona velkolepá neopakovatelná atmosféra mírové Prahy získala značné trhliny. Jiště nervozita se přenesla i do Paláce kultury a tak se již netrpělivě čekalo na konec. A lidé se zase muselo vysvětlovat v Budém právu:!!! "konstatoval jsem, že neměl zájem (západoněmecký publicista) o obsah a závěry světového shromáždění, ale o opoziční síly v Československu, které mají sympatie Západu. Mír nikoho nezajímá, ale zato svoboda, již myslí svobodu lidem, kteří mají být jakousi jeho bombou uvnitř socialistických zemí. Noční výtržnost z Václavského náměstí, která skončí vyspáním na protialkoholní stanici, nafoukne jako nejdůležitější událost posledních let v Československu."... Autor článku "Co jim vadí"; tak sám tím, že se po delší době opět přiznal k jakési opozici v ČSSR a která jinak už dávno jakoby neexistovala a tím, že se opět vrátil k nevýznamné demonstraci z úterní noci, jasně dokázal, že skutečně celá vše nebyla tak docela bezvýznamná.

Ale jakoby překvapení nebylo ještě dost ani pro samotné organizátory. Do Prahy sčista jasná vlítl rozložený Jásir Arafat, kterého právě vyhodili ze Sýrie. Svůj přilet do ČSSR stačil čs. orgánům oznámit teprve při letu z Tunisu do Prahy. To mu ovšem nezasbránilo v tom, aby z tribuny světového shromáždění nepronesl jeden ze svých fanatických, zmatených projevů, nad kterými zůstal až v údivu. No a pak opravdu mohlo vše skončit. Aby byly zaretušovány alespoň částečně všechny trapasy shromáždění, dospělo se v závěru práce jen k určitému kompromisu v konečné výsvě, kterou nakonec všichni odsouhlasili. Řeklo se v ní o nové jaderné zbraně jak na Západě, tak na Východě a nebyl v ní přímé napedán americký imperialismus. Byla to sice nekvalitní záplata na celou jednostrannost shromáždění, ale znamenalo přeci jencm, že

přímošarý odsouzení amerického militarismu, bez objektivního posouzení i militarismu sovětského se přece jenom nekonalo.

Závěr se nakonec přeci jen ještě neobešel bez menšího faux pas. V neděli večer se měla pro všechny účastníky konat recepce na Pražském hradě. Po zkušenostech se západními novináři a v hrůze, že ti českoslovenští kovani se přeci jen něčemu přiučili, bylo rozhodnuto, že na hrad nepůjdou. Vysvětleno to bylo jednoduše, delegátů je přes 3600 a to je moc, tak se nezlobte. Nic na tom nezměnil ani fakt, že ještě před recepcí odjelo více jak 1500 delegátů domů, tudíž by pro novináře bylo místa více jak dost. Ti ovšem byli urychleně svoláni až v odpoledních hodinách příštího dne na recepci do Paláce kultury. Tam si mohli konečně ulehčeně oddýchnout. Soudruh Malč se při tom lehce opil (s nepotřeboval potom vyspání na protialkoholní stanici) a uvolněně si zaspíval. Byla to fuška, ale hlavně, že je to za námi.

III. Touha po mírovém, svobodném životě je přirozeným přáním každého normálního člověka. Kdo by skutečně chtěl válečný konflikt, ať je z jakékoliv části světa? Má-li však boj za mír být účinný, musí se posoudit objektivně všechny existující i potenciální překážky, které tomuto míru brání. Jedně tak je možné postoupit kupředu a nepropečnout pouhému formalismu. Bohužel, to je právě kámen úrazu na kterém ještě dávno před svým zahájením stroskotal pražský podnik pod názvem Světové shromáždění za mír a život proti jaderné válce.

Uspořádat světové mírové fórum je velmi ušlechtilá myšlenka a v současné mezinárodní situaci více než potřebná. Konkrétní výsledky by pak z otevřeného dialogu, kterým mělo být i pražské shromáždění, měly vyznít až v sametném závěru. To by se ovšem takový podnik neměl konat v Praze, kde již léta ^{ne}hájí smysl jak pro objektivní jednání, tak pro velnost a svobodu názorů vyřčených, natož pak myšlenek pouze tušených. Proto muselo být všechno předem tak přesně zorganizováno, aby nedošlo k nějakým nepřístojnostem. Naštěstí pro čs. vládu si tento fakt uvědomili i lidé, kteří neholdali pouze přisluhovat "mírové" linii sovětského bloku a jejich exhibicionistickým přednáškám na téma - jak nás ohrožuje Západ, především pak Reaganova administrativa. A proto v převážné většině na sjezd vůbec nepřijeli. Může zároveň tvrdit,

že delegáti pražského shromáždění to v mnohých případech nemyšleli s mírou upřímně. Nechali se však obalamutit oním ve své podstatě pravdivým tvrzením, že vše míru je nadevše, tedy i nad vzájemné malicherné spory, nad různost náhledů na světový mír. Účel zde svítí prostředky, protože při jednostrannosti s jakou byl pražský kongres pojet, nemohlo jít o skutečné nástorové rozdílnosti. Do Prahy se však dostalo také menší množství nezvratitelných optimistů, kteří byli přesvědčeni, že nakonec dialog skutečně rozvinou na nějaké demokratičtější bázi a dokážou tak nemožné - změnit pražské setkání v celosvětové fórum.

A je už dnes jasné, i když se v Praze teď halasně a hlavně dlouho budou ubezpečovat, jak to vše výborně dopadlo, a i když řada delegátů odjížděla s hřejivým pocitem, že konečně se pro mír něco začalo dělat ve světovém měřítku, že málokdo z účastníků světového shromáždění za mír a život proti jaderné válce se může současně zbavit nepříjemného pocitu, že někde něco skřípalo, že zde chyběla nejrepresentativnější složka nejvlivnějších mírových hnutí na Západě. Že některé věci související se světovým mírem, jako jsou sovětské rakety SS-20 a sovětská vojska v různých částech světa byla naprosto tabu, a některé věci se donekonečna osílely. Že si tu někdo zahrával s tak vážnou věcí jako je mír.

IV. A co od toho všeho mohla čekat ona telik ututlávající opozice v Československu? Jistě tušili, že Charta 77 nebude na shromáždění připuštěna, že proti ní bude použito maximálního nátlaku, aby nedělali během kongresu nějaké výtržnosti. Aby nezlobili. Ovšem chtě-la opozice dokázat, že existuje, že je života schopná, musela na sebe upozornit, vydobýt si alespoň omezené právo na svůj názor. Je při tom nesprávné používat výraz opozice, protože právě občanská iniciativ²a Charta 77 jasně ukazuje celou svoji činnost, že právě ona by mohla být onou konstruktivní složkou naší společnosti při řešení množství problémů, které provázejí náš reálný socialismus. Charta usiluje o nápravu některých nedostatků, chyb v naší společnosti, žádá dialog s vládou a chce tak přispět k vnitřnímu míru v zemi a tím i k míru vnějšámu. To nakonec i jasně vysvětlila ve svých dokumentech, které se přeci jen na shromáždění dostaly.

Při vzniku Charty 77 se samy státní orgány postaraly o její popularizaci. V té době věděl o Chartě každý. Tvrdé postihy proti

signatářům však většinu lidí zastrešily a Charta se pomalu ale jistě dostávala do izolace. Tentokrát si sice režim dal badlivý pozor, aby v souvislosti se světovým shromážděním spojoval Chartu nebo opozici. Aby tak oživoval něco, co už se mělo dávno zapomenout. Nakonec se vešem věci seběhly tak, že se o Chartě znovu mluví. Jistě by bylo v této souvislosti škodlivé přeceňovat demonstraci 300 mladých lidí, z hlediska celkového dialogu s mocí. Orgány si s takovouto hrstkou rychle poradí. Ale tady ani nejde o to, aby těch lidí byly v současné době tisíce. Protože je třeba si přiznat, že národ udupaný 15-ti letou demagogií a policejním tlakem je značně oslaben. V lidech je třeba znovu probouzet pocit národní hrůsti, souměřivosti, osobní důstojnosti. A to je jeden z důležitých úkolů hnutí, které si říká občanská iniciativa. Je třeba v lidech vzbudit pocit zodpovědnosti za jejich vlastní život i život druhých, smysl pro spravedlnost. A to nejen formou vnitřních sympatií. Jedině nekompromisní postoj veřejnosti může přinést státní moc k dialogu a tím i k jistému osvězení vzájemných vztahů a celkové atmosféry ve státě.

A z tohoto hlediska pak lze demonstrovat protest oněch mladých lidí ze jakousi první vlaštovku, která by mohla znamenat příchod lepších časů. A to právě proto, že kromě nedůvěrných chartistů, se v národě opět někdo, byť v malé míře a jen na chvíli vzhopil k nějaké akci. Je sice pravda, že mladí dokážou rychle vzplát a bývá líknavé. Přesto však dorůstající generace by se měla stát směrem, kam by směřovala vzájemná celospolečenská obnova lidských vztahů, lidského charakteru.

Chartisté jsou již dnes značně oslabeni, jednak trvajícím represáliemi, zvyšující se únavou z vytrvalého boje o smysl lidského života. A zároveň izolací, sť se nikdo nezlobí, se mnohdy sami uzavírají, s neochotou jednat s kýmkoliv ze struktury, který ještě nějakým způsobem propouští oním tolik nenáviděným znormalizovaným světem. Vytrvalost chartistů je samozřejmě obdivuhodná. Vytrvale riskují. Riskovali i během světového shromáždění, kdy byli předem varováni, jaké mohou za to přijít sankce ze strany státní moci. A je jasné, že náš režim je v takovémto případě ochoten spolknout jakýkoliv malér a tvářit se jakoby se nic nestalo. Zcela samozřejmě nakonec během konference vykopal válečnou sekuru i proti neposlušným delegátům. A tak nevyšla hloupá komedie před

světem, že u nás je vše v naprostém pořádku. Při tom cílem Charty 77 rozhodně nebylo rozbít mírové shromáždění byť i bylo naprosto jasně jednostranné a jednoznačné. Charte jen uplatnila právo, která byla předložena před kongresem, vyjádřit se k otázkám míru stejně, jako ta nepřehledná řada profesionálních řečníků, kteří si přijeli do Prahy popovídat. Ovšem režim bojující se již jakékoli iniciativy, kterou nemá pod kontrolou, se sám nechal strhnout ke zcela nevhodnému, nediplomatickému a trapně laickému postupu. Byl to projev strachu, vyplývajícího z nečistého svědomí. A to strachu především z vlastního lidu.

A to jakási národní povědomí bylo na chvíli opět oživeno. Nebylo vyburcováno, pouze oživeno. A než národ opět usne tvrdým spánkem jako Šipková Mšienka, bylo by třeba toho využít. Snažit se zvýšit počet běžců se štafetovým kolíkem. Nyní nastane zase pravděpodobně období zvýšených represálií vůči lidem, kteří státu nyní potíže zapříčinili. Nelze také do nekonečna svalovat celé břímě odpovědnosti stále na tytéž lidi. Osud národa, zachování míru je otázka všech a také na všech dosažení nějakých výsledků závisí. A stále více lidí se probouzí z letargie, stále více je jich ochotno něco dělat, protože si uvědomují, že pouhými řeči se nic nezmění. A proto by se chartisté měli odspecifikovat od specifických svého prostředí a strukturáci se zbavit nadbytečného strachu. Lidé se rádi schovávají do anonymity davu, v domění, že to všechno za ně někdo vyřeší. Ovšem právě závěry pražského shromáždění jasně potvrdily dobře známá fakta, že vláda skutečně vede válku se svým vlastním lidem, které se bojí a za který si troufá mluvit. A to jasně ukazuje nutnost zahájení dialogu mezi státem a národem a to jak o vnitřním, tak o vnějším míru. V takovém dialogu potřebuje národ svého zástupce. A žádný zástupce, ať už se jmenuje jakkoli, by se neměl utíkat do izolace.

A ještě jednou na dané téma. Pojem izolace je třeba brát v měřítku překračujícím státní hranice. Pro vnější mír je třeba vést dialog na široké bázi. V tomto smyslu lze například chápat Prohlášení polského výboru společenského odporu z 20.5.1983: "...Vzhledem k rostoucímu mezinárodnímu napětí ohrožujícímu světový mír, my, představitelé do podzemí zatlačených organizací a seskupení v polské společnosti bojující za osvobození a nezávislost vyhlásujeme:

Světový mír ohrožují státy ovládané totalitními politickými systémy. Cestě agresivní rozpínavosti se nestupuje a sleduje tam, kde se státní moc opírá o násilí a kde jsou společnosti zbavené možnosti mít vliv nepochitiku režimu, tam kde se vlády obávají těch, kterým vládnou, a proto vedou proti nim válku. Takovéto utlačované, nesvobodné, totalitní politickými systémy ohlupované společnosti stávaly se v nedávné minulosti slepými nástroji a oběťmi agresivní politiky svých vlád.

Formou totalitarismu, která v současnosti nejvíce ohrožuje světový mír, je komunistický totalitní systém. Země v područí tohoto systému procházejí politickou, společenskou a hospodářskou krizí a v důsledku toho se musí komunistické státy jeden po druhém uchýlovat k otevřené vojenské diktatuře a také jejich hospodářství se přibližuje k modelu válečného hospodářství. Vždy byla v těchto státech porušována lidská a občanská práva, sílí tam teror, bída a společenské napětí. Vytváří se základ pro válečnou propagandu. V komunistických státech rozpoutávají propagandistickou hysterii o vojenském ohrožení ze strany NATO, aby odvrátili pozornost společnosti od skutečných strukturálních příčin prohlubující se krize. Současně se vede rozsáhlá tzv. mírová ofenzíva, jejímž cílem je maskovat intenzivní zbrojení a politicky destabilizovat demokratická společenství. Komunistický totalitní systém se opírá o vedoucí kastu zbavenou jakýchkoli zábran a o aparát násilí a propagandy. Jedinou ideologií zastánců totalitarismu je udržet se u moci za každou cenu. V současné krizové situaci se může tou cenou stát dokonce válka.

P r o h l a š u j e m e :

Ochrana míru se nedá oddělit od obrany před totalitou, od boje za svobodu a demokracii. Ochrana míru se nedá oddělit od boje proti bídě. Bída v zemích třetího světa ulehčuje rozpínavost totalitarismu a v totalitních zemích umožňuje lehčí kontrolu společnosti. Ochrana míru se nedá oddělit od ochrany lidských a občanských práv, od boje za to, aby v životě národů a světa platily všeobecné lidské hodnoty a ideály svobody, spravedlnosti, demokracie a solidarity. Vedeme náš boj proti totalitarismu a budeme v něm pokračovat. Takto chápeme náš příspěvek věci míru.

Ochrana míru v nynější dramatické situaci mezi národy vyžaduje jasně si uvědomit rozsah i příčinu ohrožení, jakož i potřebu solidárního postupu celé světové populace. Prohlašujeme naši solidaritu se všemi lidmi, národy i organizacemi, pro které je ochrana míru a života na zemi věcí nejdůležitější."

V. P.S.

Celý tento laický, v obrysech načrtnutý elaborát má být pouhým skromným příspěvkem k oné neformální celospolečenské diskusi. Nepřivlastňuje si právo na hlubší analýzu. Jde jen o několik postřehů, o jediný hlas, hlas na dané téma. Příspěvek k jinému fóru, než bylo to pražské. K celospolečenské diskusi, která by pomalu uváděla do činnosti již pomalu trouchnivějící pod náporom normalizace - mpsky.

Dokument Charty 77 - 30/85

Dopis k 15. výročí srpna

Federální shromáždění ČSSR

P r a h a

Blíží se 15. výročí události, která hluboce otřásla československou společností a která svými důsledky změnila postoj její značné části k veřejnému životu i k mezinárodním faktorům, které na něj působí. Byla to největší vojenská operace, podniknutá v Evropě od konce druhé světové války, která použitím vojenské síly potlačila obrodný proces, směřující k idejím uznávaným i samotnými iniciátory této vojenská operace. Tak byl 21. srpna 1968 vpádem vojsk Varšavského paktu násilně přerušena pokus československé vlády o demokratickou reformu, podporovaný spontánně většinou lidu.

Následky této události nese naše společnost dodnes. Jejich souhrn lze bez naděsásky označit za vážnou celospolečenskou krizi, na řadu jejích aspektů upozorňovala v minulých letech nejen Charta 77, ale i mnozí občané a celé kolektivy.

15. výročí vpádu vojsk Varšavského paktu do Československa doprovázejí povážlivé jevy v ekonomice, rostoucím zastávání technické vybavenosti, urychlovaném ničení životního prostředí, živofení kultury, všeobecná netečnost ke společnému zájmu, rozmáhání korupce ve všech odvětvích veřejného života. Nadále trvá persekuce a diskriminace těch, kdo odmítli a odmítají jak falšující chvalospěvy, tak metody a formy jednání moci a oběny a celou společností, jež byly u nás zdiskreditovány dávno před rokem 1968, byly otevřeně odmítnuty celým národem v obrodném procesu a znovu mu byly vnuceny po vojenském vpádu 21. srpna 1968.

Jakákoliv opravdová a vážná snaha překonat tyto negativní jevy by nutně vedla ke zkoumání jejich příčin. K takovému přehodnocení vyzývají i některé mezinárodně politické iniciativy, které se právě ve výročí "Pražského jara" ohlásili z Prahy: lednové zasedání poradního výboru Varšavské smlouvy a červnové shromáždění za mír a život proti jaderné válce. Při obou těchto příležitostech byly z Prahy učiněny závažné výzvy mezinárodní veřejnosti. Zdůraznilý se v nich ušlechtilé zásady, mnohokrát předtím vtělené do mezinárodních dokumentů, jako jsou Charta OSN, Všeobecná deklara-

ce lidských práv, jakož i Závěrečný akt Konference o bezpečnosti a spolupráci z Helsink. Nepoužití vojenské síly snižuje hrozbu takovou silou v řešení politických otázek, záseada neintervence, respektování práva každého národa svobodně se rozhodovat. Věrohodnost těchto výzev nebyla dosud posílena tím, aby místa, odkud byly pronášeny sama o ně dbala.

Právě v této souvislosti znovu opakujeme loňskou srpnovou výzvu Charty 77 o nutnosti opustit politiku uplynulých 15 let, rozdělující společnost, zvěšťující její nesnáze a oslabující její způsobilost překonat je. Učinit vážný krok k usmíření a spolupráci. Zkušenosti Maďarska po třesech 1956, ale i nedávné a dosud trvající problémy Polska jen zdůrazňují naléhavost tohoto kroku. Znamenalo by to i ukončení persekucí a diskriminací, kořenících v "normalizaci", vynucené zásahem 21. srpna 1968. Umožnilo by to, aby celý bohatý potenciál výrobních a tvůrčích sil naší společnosti mohl být využit k překonání současné krize a k plnému rozvoji republiky.

I další námět Charty 77 z loňského srpna se stal letos ještě aktuálnější právě lednovými a červnovými výzvami z Prahy: Přezkoumat nutnost prodlužování pobytu sovětských vojsk na československém území. Výslovně uvedená "dočasnost" tohoto pobytu klade otázku, zda trvají důvody pro něj uváděné v textu smlouvy, zejména po úpravě vztahů mezi oběma německými státy, mezi NSR a ostatními socialistickými zeměmi, po podpisu smlouvy o Berlíně a zejména po podpisu Závěrečného aktu Konference o bezpečnosti a spolupráci v Evropě z Helsink.

Obrovský význam takového kroku pro ozdravění života v Československu i pro upevnění míru ve střední Evropě, není třeba zdůrazňovat.

Jan Kozlík
mluvčí Charty 77

Marie Růt Křížková
mluvčí Charty 77

Anna Marvanová
mluvčí Charty 77

Dokument Charty 77 - 31/85

O populární hudbě

Svaz hudebníků ČSR

ÚV KSČ

Federální shromáždění ČSSR

Ministerstvo kultury ČSR

1) V roce 1977 vydala Charta 77 dokument č. 19 v němž podrobila stručné analýze situaci v současné československé populární hudbě. Zaměřila se při tom především na kritiku rozmanitých opatření, kterými státní moc omezuje i v této sféře svobodnou tvorbu, a na zhoubné společenské důsledky této praxe. Od té doby uplynulo bezmála šest let, mnohé se změnilo a Charta 77 považuje se nutné znovu se vrátit k této důležité oblasti společenského života.

2) Moderní svět upadá do stále hlubší a všestrannější krize. Jak se shodují četní současní myslitelé, jde tu v podstatě o krizi transcendentálních jistot a perspektivy, kterou dávají tyto jistoty lidskému životu, krizi, kterou vyvolal eruptivní rozvoj vědecko-technické civilizace. Ať jsou však už její příčiny jakýkoli, jisté je, že tato krize spočívá ve ztrátě odpovědnosti člověka za osud lidské společnosti, v jeho rezignaci na to, co se rozumí "vyššími hodnotami", a v jeho orientaci k různým krátkozrakým jistotám vlastního privátního pobytu na zemi, které, ač jsou vytrženější ze své přirozené souvislosti s osudem lidského celku, o to zřetelněji člověka odcizují sobě samému jako jedinečné bytosti v plnosti a důstojnosti jejího lidství. Tato krize má přirozeně mnoho dimenzí a projevů: vyjevuje se v podobě tzv. "konzumní společnosti" s jejími ideály materiálního zabezpečení jednotlivce jako vrcholné životní hodnoty, i jako ekologické ohrožení, vyplývající ze systematického drancování pokladů Země, ničení biosféry a vůbec životního prostředí; jako hrozba planetární válečné apokalypsy jako zesilující se tendence společenských systémů k nepřímé a mnohdy i zcela přímé uniformizaci života i totalitizaci společnosti; jako alepá potřeba koncentrující se společenské moci manipulovat a posléze docela zničit rozmanité projevy života v jeho bytostné rozrůzněnosti a pestrobarevnosti, i jako rozpad všech tradičních

mrvních norem. Přes různost svých podob je to ovšem krize jediná a všeobecná: totiž krize soudobé civilizace a jejích základních hodnot; je to krize smyslu života vůbec.

3) Pocit globální světové krize, probuzený poprvé ve větším rozsahu první světovou válkou, byl v pozadí velkého politicko-sociálního kvasu, který válka přímo či nepřímo vyvolala, a stal se zároveň hlavním inspiračním zásemin moderní filosofické reflexe a moderního umění. V posledních desetiletích - tedy zhruba od padesátých let - se však objevil nový důkaz: prohlubující se vědomí této krize se stává stále častěji impulzem k různým masovým projevům nespokojenosti, především u mladých lidí, které mají už podstatně jinou povahu: jde v jádře o obažku revoluci lidské mysli a vznik nového životního pocitu, tedy o vzpouru především existenciální. Mladí lidé číní - a většinou právem - za truchlivý stav světa odpovědnými soudobé společenské establishmenty, proti nimž se tak či onak bouří anebo z jejich světa unikají k hodnotám, které se jim zdají naznačovat ne-li všeobecné, tak aspoň individuální východisko z bludného kruhu moderního stádního života. Konkrétní projevy této masové revolty jsou přirozeně velmi různé: od bestnické vzpoury padesátých let až po studentské stávky a demonstrace proti válce ve Vietnamu z let šedesátých, od pařížské "poetické" revoluce v roce 1968 až po hnutí hippies, od příklonu k orientálním filosofiím až po renesanci křesťanského myšlení, od zakládání komun až po odmítání vojenské služby. Jednou se tedy tato revoluce, periodicky se vracující v nových a nových vlnách, odpovídajících zhruba vstupu nových generací do společenského života, snaží rekonstruovat mravní odpovědnost člověka za svět, podruhé se naopak omezuje na programový únik do světa halucinací; jednou má podobu organizovaného politického boje (ať už proti devastaci přírody, rasové diskriminaci nebo nukleárnímu zbrojení), podruhé má naopak povahu jakési "mizebžnosti": mladí lidé prostě vyjadřují tak či onak své životní pocity, své pojetí sexu, svůj vztah ke společnosti; realizují tedy autenticky svou zkušenost světa, bez ohledu na to, zda a jak se míjí se zkušeností jejich rodičů, učitelů či mecných tohoto světa. Ať už má ale tento masový protest jakékoli konkrétní formy, jedno je mu vždy a znovu společné: jde o revoltu vědomí a ducha, jejíž rozmanité konkrétní programy - má-li vůbec

nějaké - nejsou její východiskem, ale jen její víceméně situačním výrazem. Je samozřejmé, že tato roztržka mládeže nebo aspoň její určité části s establishmentem a jeho stupnicí životních hodnot se zrcadlí průběžně i v umění, k němuž se mladí lidé hlásí, které je jim blízké, v němž nalézají své životní pocity či které sami přímo tvoří. Důležité a pro moderní svět asymptotické je, že z mnoha různých důvodů tu hraje stále významnější roli hudba, která se stává dnes téměř hlavním průvodcem či prostředím této důležité duchovní a sociální konfrontace. Jde tu především o hudbu rockovou, ale zdaleka ne jen o ni.

4) Tvrdí-li naše současná oficiální propaganda, že toto všechno je pouze věc Západu, totiž krize kapitalismu, a to že se semí sovětského bloku netýká, dopouští se tím vědomé mystifikace. Země sovětského bloku - navzdory všem svým odlišnostem - jsou nedílnou součástí téže moderní civilizace a tudíž i v nich - byť docela jinými způsoby - se odvíjí totéž drama. Mezi různými rozdílnostmi je přitom třeba zdůraznit tu, která je v této souvislosti obzvláště důležitá: totiž okolnost, že zatímco establishmenty Západu - v rámci svých více či méně demokratických systémů - umožňují (být neředy a ne vždy plně) nejroznějším protestním projevům a novým hnutím, aby se veřejně realizovaly, chápou je jako určitý ventíl latentního napětí a občas dokonce jako oživující vítr, nutící existující struktury k trvalé adaptaci na nový stav, v centralisticky ovládaných zemích sovětského bloku jsou takové projevy potlačovány jako něco, co je ze své podstaty nepřátelské existujícímu - a za nejlepší ze všech možných se vydávajícímu - společenskému pořádku a co je do něj importováno zvenčí, jako jakýsi rafinovaný způsob jeho destrukce západními mecenáskými aparáty. Což platí samozřejmě i o moderní hudbě: zatímco na Západě se snaží establishmenty - jakousi automatickou silou svého způsobu myšlení, chování a podnikání - vše nové, nekonvenční, protestující a jim celkově cizí specifikovat zainteresováním do světa svých hodnot (například donedávna úspěšným pohlcováním nových hudebních iniciativ oficiálním show-businessem), anebo se to sice takto zaintegrovat přímo nesnaží, ale nechávají to prostě být, kalkulující s tím, že tyto projevy je nemožno nijak vážně ohrozit, na Východě je tomu jinak: vybaven nepoměrně větší a přímější mocí (byrokratickou) než společností, establishment vše, co ho jen vzdáleně kritizuje či ohrožuje nebo

co je prostě jen cizí jeho měšťáckým a zkonstnatělým představám, bez rozpoků a skrupulí likviduje, znemožňuje, zakazuje, stíhá a ničí. K nekonformní či svobodné hudbě se tedy chová většinou přesně tak, jak se chová ke všemu, co se vymyká jeho dohledu, manipulaci a chápání: totiž represivně. Československo drží po této stránce dnes v celém sovětském bloku nepříliš povzdášejší primát: projevy, které jsou v Polsku (a to dokonce navzdory všemu, co v nedávné době prožilo), v Maďarsku, NDR, ba občas i v samém SSSR srozumitelné, jsou u nás téměř vyloučeny. Tato politika nemůže mít přirozeně jiný důsledek, než další prohlubování společenské krize jako rozporu mezi skutečnými tendencemi života a zvetšelou fasádou zformalizovaných rituálů, které je za tento život vydávána.

5) Nepřátelský vztah soudobé společenské moci k progresivním proudům populární hudby má ovšem svou vlastní svéráznou tradici: Počátkem padesátých let byl u nás v podstatě potlačen a zakázán jazz. Křiká se-li "v podstatě", znamená to, že jedné jeho podobě, relativně nejpřijatelnější, byl předtím jen vyhrazen určitý omezený a shora regulovaný prostor (šlo především o souvislé působení Bronova orchestru a od jisté doby i orchestru Vlachova). Jinak byl ovšem jazz - zvláště ve svých spontánních projevech (jako je např. dixiland) - vydáván za "buržoazní pakulturu", za symbol západní dekadence, a dokonce už tehdy se objevily ojedinělé případy soudního postihu za jeho tvorbu (případ Bob Schlenz). Jak čas plynul, lidé stárli a poměry se nenápadně liberalizovaly, dostával jazz větší možnosti a i když dodnes je i tato oblast omezená sítěmi byrokratického spravování kulturních zařízení, téze o buržoaznosti a škodlivosti jazzu byla už dávno opuštěna.

V půli padesátých let vznikl v Americe rock and roll, nový hudební směr vycházející z blueg a z černošského hudebního temperamentu. Rock and roll se stal záhy hudbou mladé generace, která si osvojila jeho provokativní a strhující rytmus a který se stal nedílnou součástí jejího spontánního sebevyjádření; prvek společenského protestu v něm sice nebyl ještě nijak progresový, ale byl v něm: rock and roll byl neodmyslitelnou součástí pocitové distance mladých Američanů od oficiálního světa jejich rodičů a jejich konvencí a životního stylu. Koncem padesátých let dorazil rock and roll i do Československa a setkal se s analogickou reakcí představitelů moci jako před časem jazz: jakožto úpadkové umění

Importované z kapitalistického Západu, neměl přístup nejen do gramofonového průmyslu a masových sdělovacích prostředků, držících se tradičně komerční hudby, ale byl vykázan kamsi na periferii hudebního života vůbec, do malých sálků a divadélek, kde byl ještě jakž takž tolerován.

V šedesátých letech prošla na Západě rocková hudba, jejíž první fází byl dnes již klasický rock and roll, dalším bouřlivým vývojem, vznikly slavné skupiny jako Beatles, Rolling Stones a mnoho jiných, jejichž tvorba se stala skutečně základním životním výrazem generace šedesátých let, přičemž v mnoha svých větvích a projevech získala už programově kritický a protestní charakter. Velká protestní hnutí mládeže šedesátých let byla provázena rockovou hudbou a nalézala v ní základní způsob svého kolektivního dorozumění i své duchovní a existenciální sebemanifestace. S postupným uvolňováním poměrů v naší zemi zasáhl nevyhnutelně - byť s obvyklým zpožděním - tento vývoj i Československo, v němž se koncem šedesátých let vzedla velká, dnes už slavná a z hudební historie nevyzpytatelná vlna českého big-beatu: vznikly desítky a stovky rockových kapel s poměrně širokou paletou výrazových prostředků, v níž šlo vlastně o jakýsi svébytný projev toho, čemu se říká v oficiální mluvě "lidová tvořivost": mladým lidem už nestačilo pouze poslouchat hudbu, kterou měli rádi, ale potřebovali ji i sami tvořit. Tuto vlnu nebylo již možno zastavit, nicméně ani v této relativně nejliberálnější době se přízni establishmentu přirozeně netěšila: nejen, že rozhlas, televize a gramofonový průmysl nevezly tuto hudbu na vědomí zdaleka v té míře, v jaké by si to svým reálným významem a svou společenskou rezonancí zasloučovala, ale tu a tam se objevily - zvláště v souvislosti s jejími nejprogresivnějšími proudy - známé hlasy o bezduchem napodobování Západu. (Bokonce i český big-beat se neobešel bez trestního stíhání, byť šlo - jako obvykle - zástupný důvod: máme na mysli proces proti Pavlu Sedláčkovi a Evě Filarové). Definitivní přítrž přirozenému rozvoji rockové hudby udělala až tak zvaná "normalizační politika", která si vytkla počátkem sedmdesátých let za cíl vrátit poměry v zemi do starých vyježděných kolejí a vyloučit vše, co se jakýmkoli způsobem nové se formujícímu establishmentu nezamlouvalo, v čem tušil - byť jen velmi neurčitě - nescuhlas nebo co bylo prostě cizí jeho pokleslému a veskrze konzervativnímu vkusu. Tehdejší likvidace českého rocku se v podstatě podařila: složitý systém spisovatelů, pořada-

telů, kulturních inspektorů, schvalovacích procedur, kvalifikací a rekvalifikací atd. atd., systém, v němž o tom, co se smí a nesmí objevit na veřejnosti, rozhodovali většinou lidé, jimž cokoliv moderního a originálního bylo bytostně cizí, vykonal své. Většina rockových hudebníků přešla do doprovodných kapel oficiálních hvězd pop-music, část jich emigrovala, některé skupiny, které přežily, mohly přežít jen proto, že se podrobily příkazům institucí, změnily své anglické názvy na české, přistříhly si vlasy a svou tvorbu usměrnily nenápadně do řečiště toho, co bylo v té době žádoucí nebo aspoň tolerované.

6) Pravděpodobně jediní, kteří nepodlehli tozuto tlaku a i v té nejhorší době setrvali na svém, byla rocková skupina The Plastic People of the Universe a později DG 307 a několik dalších kolektivů, označovaných souhrnně jako český hudební underground. Toto hudební hnutí se snažilo navzdory všem překážkám a rizikům tvořit svobodně, v souladu se svým svědomím, vyjadřovat autenticky a necenzurovaně své životní pocity a pokračovat v hledání nových možností české rockové hudby. Represe se záhy dostavily: nekompromisní postoj Plastiků byl potrestán nejprve odnětím statusu profesionálních umělců, pak znemožněním i amatérského vystupování na veřejnosti a posléze přímým policejním pronásledováním. Tato hudba byla zaháněna do privátních prostorů: soukromé koncerty či nahrávání byly policií rozmanitě měněny; až tento tlak vyústil ve známý proces s představiteli hudebního undergroundu v roce 1976. Tvorba těchto umělců, kterou znal pochopitelně jen malý okruh jejich příznivců (důležitá se i soukromých koncertů vyřadilo značnou osobní odvahou), byla dána veřejně na pranýř: byla proti ní rozpoutána kampaň ve sdělovacích prostředcích, v níž se opět - podobně jako u nás - objevily známé teze o zvrhlém, buržoazním a ze Západu importovaném umění, provážené nařčeními z vulgarity, neserióznosti, diletantství apod. Lidé, kteří chtěli hrát pouze hudbu, jakou měli rádi, byli prohlášeni za nepřátele společnosti a socialismu. (Do této kampaně, založené na vědomých dezinformacích a falsifikacích, se zapojil aktivně i časopis Mladý svět, tváříci se jako reprezentant mladé generace.) Díky trvalému stíhání, které vyvolalo mnoho protestů v prostředí nekonformních občanů (v atmosféře této solidarity se později zrodila i sama Charta 77) a hlavně díky oficiální kampani, proti nim vedené,

stali se ovšem tito hudebníci obecně známými - nejen v zahraničí, ale především doma, kde je rozpoutaná kampaň natolik zpopularizovala, že se mezi mladými lidmi stali téměř legendou (a navzdory tomu, že stále nebylo mnoho těch, kteří byli skutečně dobře obeznámeni s jejich tvorbou). Tyto okolnosti - totiž zmíněná legendárnost českého hudebního undergroundu (o níž ovšem on sám nikdy neusiloval) - způsobují, že například Plastici, ačkoli jim v zahraničí vyšlo už několik LP-ček a ačkoli jejich kvality i souviselá snaha neustrnout nikdy na tom, čeho už dosáhli, jsou dnes obecně respektovány, neschou stále ještě veřejně vystupovat: pokus o něco takového by každý pořadatel považoval za svou sebevraždu.

7) Kolem poloviny sedmdesátých let se však začínala situace na české rockové scéně už poněkud měnit: v okruhu tehdy začínajících hudebníků se zrodilo několik amatérských skupin (původně to byly především skupiny Elektrobuz, Ektempore a Stehlik), které začly hrát v různých klubech nekomerční a progresivní rockovou hudbu. Tyto skupiny se různě vyvíjely, prosazovaly si navzájem své obsazení, zvolna k nim přibývaly další a vznikaly a zanikaly pod různými názvy a v různém složení (do tohoto kvazicího prostředí lze počítat například skupiny Švehlík, FOK, Duševní hrob, Kihets, Amalgam, později Zikuret, Lába, Energie G a četné další). Šlo o hnutí vyvíjející se nezávisle na undergroundu a paralelně s ním, které bylo přeci jen - sě svým zaměřením v mnohém undergroundu příbuzné - už v poněkud jiném a o něco lepším postavení než snad že by mělo nějaký výrazně anezáří přístup na veřejnost nebo že by nenaráželo na četné komplikace a odpor, včetně dosti silného zájmu policie (nejtěžší situací mělo v tomto ohledu Ektempore), nebylo však zatíženo svou vlastní minulostí, obtěžkáno onou problematickou legendárností a především hendikepováno veřejným osouzením ze-zvrhlostí a nepřátelství, jak tomu bylo u undergroundu. Díky tomu mělo - sě bylo navenek sice jakoby méně nápadné - ve skutečnosti širší možnosti příležitostných veřejných vystupení (především na "Pražských jazzových dnech" koncem sedmdesátých let) a tudíž i širší publikum, obeznámené s jejich tvorbou už nikoli jen se vzácných a nedokonalých magnetofonových nahrávek, ale z bezprostředních zážitků jejich koncertů. Spolu s četnými jinými skupinami a zpěváky nejrozmanitějšího zaměření (zdaleka tdy ne jen rockovými), jichž se počalo koncem sedmdesátých let stále víc obje-

vovat, nabýval celý tento pestrý proud stále většího významu a ohlasu a kolem roku 1979 začal být pro svůj striktní nekomerční charakter označován souhrnným termínem "alternativní hudba" a jako takový byl i objektem soustavné kritické pozornosti (především v publikacích Jazzové sekce). Z hlediska vývoje české rockové hudby bylo toto hnutí téměř tak důležité jako český underground (když pro nic jiného, tak už proto, že na kontinuitu jeho více méně veřejné tvorby mohlo plynule navázat to, co přišlo později jako "nová vlna", a co je dnes od alternativní hudby oddělitelné hranicí mnohdy těžko postihnutelem a dost subtilní, často vymezovanou spíše hledisky "historickými" a generačními, než bezprostředně estetickými). Koncem sedmdesátých let a začátkem let osmdesátých (souběžně s opakovanými základy Jazzových dnů) se ~~to~~ tlak proti tomuto proudu začal ovšem zřetelně stupňovat. (Z této doby pochází také známý seznam třiceti šesti "nedoporučovaných" hudebních skupin - seznam ostatně dodnes existující a stále doplňovaný - z pera někdejšího proslulého pronásledovatele progresivní hudby inspektora Trojana z Kulturního odboru NVF).

8) Jestli se underground stal současně scci téměř symbolem toho, co je třeba potlačovat, a alternativní hudba jevem přinejmenším podezřelým, pak v poněkud jiné situaci byl neméně důležitý nekomerční hudební projev sedmdesátých let, totiž folkoví zpěváci a písničkáři sdružení ve skupině Šafrán a kolem ní (Rutka, Merta, Třešňák, Voňková a další). I když žádná zřetelnější oblíbenost oficiálních míst se ani tito zpěváci nikdy netěšili (vydání na deskách nebo vysílání v rozhlase bylo u nich téměř vyloučené: jedinou světlou výjimkou mimo několik singlů byly dvě LP-desky Jaroslava Rutky se starými lidovými písněmi), mohli přesto poměrně dlouho - vlastně po celá sedmdesátá léta - veřejně vystupovat. Už proto měli daleko širší okruh převážně mladých příznivců, kteří se na jejich koncerty v různých místech Čech sjížděli vždy z dalekého okolí, nahrávali si jejich písně, jež pak kolovaly v nesčíslných magnetofonových nahrávkách. Mladým lidem byli tito písničkáři blízcí obsažeností a smysluplností svých textů (tak odlišných od děsivé banality většiny textů, které zpívají oficiální hvězdy pop-music), přirozeným projevem a především tím, že zvláštním poetickým způsobem vyjadřovali jejich autentické životní pocity, jejich radosti i smutky, jejich odpor k pokrytectví a nespravnosti,

prostě jejich vlastní vztah ke světu, aniž by přitom dělali jakékoli umělecké kompromisy, jež by jim mohly zajistit lepší postavení. Koncem sedmdesátých let, když dozněla kampaň proti undergroundu, začala si zřejmě "kompetentní místa" uvědomovat, že tu - byť v docela jiné oblasti hudby - existuje sice méně drsný, méně direktivní a méně provokující hudební fenomén, že však není o nic méně "nebezpečný": holý fakt, že tak silně oslovuje mladé lidi, byl už na povzrášenou; navíc někteří z těchto písničkářů ve své tvorbě i ve svém občanském vystupování se stále zřetelněji kriticky vyjadřovali k mocenské praxi své doby (jde hlavně o Hutku a Třešňáka, kteří se oba stali i signatáři Charty 77). Po útoku na underground následoval tedy útok proti Šafránu: nejdřív bylo znemožněno veřejně vystupovat Hutkovi, proti němuž bylo zahájeno dokonce i trestní stíhání (mládež na tento fakt reagovala několika tisíci protestních dopisů Ministerstvu kultury); týž osud postihl pak i Třešňáka. Obě byli nejhranějšími způsoby šikany (Třešňák byl při jednom výalechu dokonce fyzicky týrán), až byli nakonec nuceni k emigraci. (Tytéž tlaky a podobné metody dohnaly k emigraci přibližně v téže době i dva nejvýraznější zpěváky z okruhu undergroundu, rovněž signatáře Charty 77, Svatopluka Karáska a Karla Soukupa).

K Martě Kubišové, pravděpodobně nejvýraznější a nejoblíbenější zpěvačce druhé půle šedesátých let, zakázané už od roku 1969 (také signatářka s v roce 1978 i mluvčí Charty 77), přibyli tedy další. V oficiální pop-music se sice udržely některé nesporně výrazné osobnosti (Marie Rottrová, Václav Neckář, Eva Glmerová, sourozenci Ulrychovi a další), ale u většiny z nich to muselo být bohužel zapláceno větší či menší mírou rozmanitých ústupků, přičemž i oni se museli a trvale musí střetávat s různými, byť méně známými a méně zřetelnými komplikacemi ze strany "hudební byrokracie" (už v roce 1969 natočená deska sourozenců Ulrychových "Odysee" nemohla například dodnes vyjít). Avšak ani umělci, kteří si udrželi či získali statut profesionálů a kteří jsou vydáváni na deskách a vysíláni rozhlasem a televizí a zdálo by se tedy, že jsou státem akceptováni, nemají toto postavení automaticky a jednou provždy zajištěno: pokud se svou tvorbou zřetelněji přibližují progresivnímu dění nebo mají v očích příslušných úředníků jiné "hráčky", dostávají se nenápadně "na okraj" oficiální pop-music a jejich možnosti

začínají být často sice v tichosti, ale o to citelněji pro jejich příznivce oklešťovány (jde o umělce jako je například Jana Kratochvílová, Petra Janá a jiné).

9) Dějiny však zastavit nelze a počátkem osmdesátých let, přesněji v roce 1982, se i v Československu - s nástupem nejmladší rockové generace - situace výrazně změnila.

Po jistém útlumu ve světovém vývoji rockové hudby v sedmdesátých letech, kdy mnoho velkých zjevů druhé generace rockových hudebníků se začlo stále složitěji technizací své hudby a souběžně s tím i její většící či menší komercializací odcizovat mladé generaci, objevil se koncem sedmdesátých let nový hudební fenomén: tak zvaná "nová vlna", jejímž prvním projevem byl známý punk-rock. Šlo o novou - už třetí - generaci rockových hudebníků, kteří se vyhraněvali v kontrpozici k předchozímu ("monumentálně-kosmickému") vývoji rocku i v kontrpozici k módní, komerční a (donesávně) typicky únikové vlně "disco" (hudebnímu stylu i u nás - nikoli náhodou - v určité době nejpropracovanějšímu) a kteří se pokusili přiblížit rock opět životu, rocková hudba jim přestala být monstrózní podívanou, ale stala se opět - podobně jako kdysi - živým a živelným, spontánním, temperamentním, mnohdy provokativně epatajícím a zároveň opět vpravdě lidovým, ba přímo folklórním projevem: mladí lidé v ní s novou naléhavostí, adekvátní současnou světu (v jehož optice se šedesátá léta jeví téměř jako idyla), začlo vyjadřovat své zhnusení z jeho brutality, své elementární životní postoje, svou potřebu vyburcovat lidi z jejich tupého spánku, svou drancou a níčím necenzurovanou fantazií i svůj vlastní - mnohdy dosti černý humor. Opět se stalo to, co už několikrát předtím v dějinách rocku: tvorba přestala být doménou hlavních hvězd, ale stala se bytestnou potřebou širokého okruhu mladých lidí, kteří spontánně, mnohdy bez velké hudební přípravy, začli hrát a zpívat tak, jak je to bavilo a jak to odpovídalo jejich vlastní zkušenosti světa. Tato zkušenost našla svůj výraz i v jejich scénickém projevu, oblékání a životním stylu, nepostrádajících v sobě tóny určité drastické perzifláže světa "dospělých" a navazujících - ať už vědomě nebo nevědomě - i na nové proudění v jiných uměleckých disciplínách (jako je např. body-art). V nové vlně se zřetelně probudil i původní rebelský charakter rocku: rocková hudba se stala zn-ovu polem

ostré sociální konfrontace s establishmentem. Po rychlém a obzvlášť kontroverzním vznesení punk-rocku začala tato hudba záhy vstřebávat - i když přirozeně po svém - všechnu vynalézavost a kulturu, dosaženou celým dosavadním vývojem rockové hudby.

Je jen novým důkazem nedělitelnosti současného světa s jeho (různých částech) kultury a asynchronie životních a sociálních pohybů v jeho různých částech, že nová vlna - byť opět opožděná a dosti svérázným způsobem - zasáhla i Československo. A tak se v posledních dvou letech téměř náhle objevilo mnoho nových hudebních skupin, ačkoliv různé hudební úrovně, které se navzdory všem byrokratickým překážkám prosadily na veřejnosti a které lze s větší či menší tolerancí (což je už záležitostí hudebních odborníků a jejich osobních kritérií) považovat za českou novou vlnu. (V této chvíli se hovoří přibližně o padesáti významnějších skupinách v ČSSR, k tomuto proudu zařaditelných.) Jsou mezi nimi profesionální skupiny vysoké hudební kultury (především známý Kocábův Pražský výběr), hlavně však jde o mnoho velmi dobrých skupin se statusem amatérů nebo i bez něj (Jasná páka, Ještě jsme se nedochodli, Letadlo, Kečup, Ventil NG, Visací zámek, Dvouletá máma, Šentour, Psi vojáci atd., atd.). Všechny tyto skupiny, jakkoli různé svým instrumentálním složením, stylem, úrovní i svými texty, mají několik společných rysů: poté, co byly začátkem sedmdesátých let zakázány skupinám anglické názvy (Flamengo se muselo přejmenovat na Flamenáky, Greenberns na Zelenáče, Bangers na Flavec apod.), mají tyto skupiny sice už vesměs české názvy - ale většinou s ironickým přídechem: už tento zdánlivě vnější fakt zřídí cosi velmi důležitého, totiž jejich smysl pro humor, groteskno, absurditu a persiflující vztah k tomu, co je žádáno. Na rozdíl od směřování slavných rockových skupin v sedmdesátých letech se nepokoušejí cestovat do kosmu, psychedelických vizí či dalekého Orientu, ale nepují svými texty elementární a všem mladým lidem dobře známé a blízké každodenní životní stavy, pocity či situace a vyjadřují je tu svým mnohdy sice hudebně velmi členitým, nikdy však osmujícím či k jakémusi neurčitému astrálnímu odkazujícím hudebním výrazem. Všechny zpívají vlastní české texty (lze tu mluvit přímo o textařské explozi). Neberou sířerovku, jsou zcela nesentimentální a velmi otevřeně a často i drsně vyjadřují svou tvorbu to, co vyjádřit chtějí a musejí. Svě texty do hudby často spíše křičí, než zpíva-

jí, což jen logicky vyrůstá z vnitřních možností rockové hudby a organicky je domyšlí (a což má ostatně své pravzory už v některých dřívějších rockových tendencích, například u Zappy či Beefearts). Prvky ironie a husoru, které můžeme u skupin naší nové vlny pozorovat, navazují ovšem výrazně na určité specificky české kulturní tradice, díky čemuž je jejich tvorba možná zkrátka než u většiny předchozích jazzových a rockových proudů u nás, závislá na svých zahraničních předchůdcích a inspirátorech. (Leckde lze dokonce cítit polohu jakéhosi jemně parodického uchopení impulsů západního punk-rocku, čímsi velmi adekvátního našemu duchovnímu klimatu.) Tvorba těchto skupin je ovšem nerozlučně spjata s jejich fyzickou přítomností a způsobem pobývání na scéně (opět v opozici k "monumentálnímu" rocku, kde se mezi všemi play-backy, projekcemi a lasery, kouřem a zvukovými koldáškami téměř ztrácí osobnost hudebníka); toto pobývání (oděv, líčení, pohyb stá.) má opět často rdaně ironický, poetický, depstatizující, groteskní nebo záměrně šokující význam. V tomto ohledu je tato tvorba jakousi soudobou karnevalovou (ve smyslu Bechtinových analýz) opozicí nejen veškeré "seriózní" pop-music, ale vůbec celému světu bezduché vážnosti, formálnosti a rituálního pokrytectví. (Za pozornost rovněž stojí, že v několika z těchto skupin dostávají novou a můžeme zcela jednoznačně říci, že můžeme rovnoprávnou roli i ženy; příklad: skupina Flyn). Jak rychle se česká nová vlna vzdémala, tak rychle si získala obecnou popularitu u mladých lidí, kteří v ní zřejmě našli po delší době konečně zase něco sobě blízkého, jakousi alternativu k bezduché a komerční oficiální pop-music, jak ji sleduje generace jejich rodičů v televizi a jak ji můžeme na pracovištích po celý den poslouchat v rozhlasu po drátě.

Svou estetikou navázala nová vlna na skupiny alternativní hudby, které jí byly přeci jen dostupnější (například na "Pražských jazzových dnech"), zároveň však - což se může zdát na první pohled překvapivější - mnoha svými rysy připomíná i tvorbu Plastiků a ještě víc EG 307 z první poloviny sedmdesátých let, ze nichž byly tyto undergroundové skupiny tak dlouho a tak tvrdě pronásledovány. Nejde tu pravděpodobně ani tak o přímý vliv a poučení (vždyť mnozí z mladých hudebníků nové vlny neměli do dnes asi vůbec možnost se s hudbou undergroundu pořádně seznámit), jako spíš o cosi důležitějšího: o vývojovou logiku české rockové hudby. Jakoby

toho, co bylo naneště, k čemu rock v našem prostředí níčil, k čemu musel zákeřně dřívě či později dospět a k čemu pestrým vějířem způsobů přes alternativní hudbu až po dnešní novou vlnu opravdu také dospívá, dosáhli - byť přirozeně po svém - Plastici a celý underground jen o několik let dřívě prostě proto, že se odvítili přizpůsobit, přetrhnout kontinuitu vývoje, že si zachovali i v nejtěžších dobách svobodu a měli odvahu jít dál cestou, která se nabízela a z níž jejich vrstevníci pod tlakem posrů sešli, aby po ní až teď nové generační vrstvy šly dál. Jako by to tedy byl sám vnitřní vývoj české rockové hudby, rozkrývající šel a dál její skryté možnosti, který dnes dává někdejšíma osamělcům a vyvrhencům českého undergroundu za pravdu.

Skupiny nové vlny, ať už složené (vzácněji) z renomovaných a dříve obecně uznávaných a chválených hudebníků (jako je například Kocáb) anebo (a to převážně) z chlapců a děvčat nejmladší generace, kteří nejen ještě nestihli zaznamenat nějaké vroučky na svém hudebně-kádrovém profilu, ale dokonce ani proniknout - jak se to stalo krátce předtím skupinám alternativní hudby - do zmíněného Trojanova exkomunikačního seznamu, měly přirozeně snahy nastup a svou popularitu si stačily - také díky zralejší situaci v hudebním životě mladých lidí této doby - získat dřív, než si jich establishment vůbec všiml a začal v nich cítit nové nebezpečí. V tom byla jejich pozice - těsně před "pogromem" - radikálně nová: šlo o skupiny poměrně známé, protože do poslední chvíle veřejně vystupující. Že se ovšem establishment - se svou totální neschopností rozumět jakékoli nové fantazii, humoru, či umělecké odvaze (ve smyslu "odvážení" i "odvázání") - musí ozvat, bylo téměř jisté.

10) A skutečně: pogrom na sebe nenechal dlouho čekat. Signálem k němu byl článek "Nová vlna se starým obsahem" od Jana Krýzla, publikovaný ve 12. čísle letošního ročníku Tribuny. Byl to článek nejen pozoruhodný tím, že téměř každou svou větou prozrazoval neobyčejně hlubokou neznalost disciplíny, jíž se obíral, totiž rockové hudby (výmluvně to prokázala např. obsáhlá studie hudebního publicisty Josefa Vlčka "Rock na levém křídle" nebo polemická replika hudebníka ze skupiny Extempore Mikoláše Chodiny), neznalost tak zarážející, že mezi hudebníci mládeží je Krýzlův článek čten jako humeristický text, ale především tím, že je neskrývanou direktivou zřizovatelům, pořadatelům, provozovatelům,

kulturní inspektorům a všem institucím, které zajišťují a schvalují veřejné vystupování, aby neumožňovaly nadále skupinám nové vlny vystupovat. V atmosféře strachu, která v celém mocenském aparátu panuje, je ovšem taková direktiva, publikovaná orgánem ÚV KSČ, víc než rozkazem.

Nová vlna je tedy v podstatě zakázána. Ale zdaleka nejen ona: jak vyplývá z článku v Tribuně a ještě zřetelněji ze samotné praxe mocenských orgánů (Tribunou sice vyvolané, ale navazující na všechny předchozí anachroničtější i méně známé represivní zákroky) probíhá tu - pod rouškou kritiky "výstředků nové vlny - ve skutečnosti pokus o likvidaci moderního českého rocku vůbec. A tak se pomalu ale jistě najrůznější rockové skupiny, ať už původně z okruhu undergroundu, alternativní hudby nebo nové vlny, dostávají - byť třeba různými cestami a různou rychlostí do jediné dnes už velice široké "fronty" toho, co je nežádoucí, nedoporučované, zakazované a stíhané. Ba dokonce i těch několik málo oficiálních rockových skupin s profesionálním statutem, které tu ještě zbyly a díky svým ústupkům a "stravitelnější" estetice jsou stále více méně podporované a do masových sdělovacích prostředků připouštěné - trochu snad i proto, aby tvořily jakousi fasádu, vytvářející zdání, že rock je u nás povolen a podporován (jde o skupiny Olympic, Abraxas, Katapult, Synkopy, Brenz, M. efekt, OK-band a několik dalších) - začíná tento glebální útek počítovat i na sobě (Katapult má například už dávno zakázáno vystupování v Praze a nyní už i ve středoevropském kraji, což postihlo i Abraxas, OK-band a Brenz, který byl - bůhví proč - jmenován dokonce mezi odsouzenějšími skupinami nové vlny v Tribuně). To vše lze shrnout do jednoduchého zjištění: stovky hudebníků jsou trestány za to, že hrají tak, jak se jim chce hrát, a tisíce mladých lidí jsou trestány za to, že se jim tato hudba líbí. Establišment se tedy opět vzbouřil - jako už tolikrát předtím - proti tomu, co je za horizontem jeho chápání a jeho měšťáckého vkusu, co je vpravdě živé, své a svobodné, tedy přesně opačné, než jaký je on sám. A dokonce ani tentokrát neopomenul vytáhnout tradiční argumentaci, už tolikrát předtím použitou a pod tlakem dějinného vývoje opuštěnou (vždyť k mnoha jevům, kdysi přesně takto kritizovaným, se dnes oficiální místa nejen hlásí, ale kladou je přímo za příklad!), totiž argumentaci o "ideologické diverzi" z buržoazního Západu. A jako předtím, ani dnes mu nikterak nevedí,

že to, proti čemu tímto tvrzením bojuje, je celou svou podstatou naopak - máme-li o tohoto termínu setrvat - bytostně antiburžoazní. Současná moc tu znovu bezděčně přiznává, jaká ve skutečnosti je: oportunistická, konzervativní, šesácká a vystrašená.

Foméry jsou však už dnes přeci jen poněkud jiné, než v době, kdy celý mocný státní aparát včetně aparátu represivního stál proti několika lidem neshádným z českého undergroundu a kdy mohli spolehnout, že jeho dezinformace účinně zapůsobí na veřejnost. Mladí lidé si dnes své oblíbené skupiny nechtějí nechat vzít a zahrnují Tribunu, další časopisy i různé instituce stovkami polemických dopisů, které mnohdy podepisují i celé organizace ČSM. Pražské zdi jsou popsány jasnými oblíbených skupin nové vlny (ale stejně často lze spatřit nápisy, volající po povolení Mišička, Marty a jiných, navazující svým způsobem na dnes už klasickou a sebeužasnější policijsko-natěčskými zákroky nezničitelnou "pomětní zeď" Johna Lennona v Hroznové ulici na Kampě, která je - mimo jiné - jedním z mála projevů autentického mírového hnutí v ČSSR). Státní moc jakoby začínala váhat: na jedné straně se policie snaží vyšetřovat a zadržovat ty, kteří se polemicky ozývají, na druhé straně se zdá, že sama Tribuna se trochu zalekla a začíná couvat: otevřela na svých stránkách diskusi, ač je cenzurovanou, v níž jsou však'šfesto připouštěny některé"onyly"Jana Krýzla. (Otiskovány jsou například dopisy různých zřizovatelů, snažících se obhájit, byť na úkor estetických, aspoň svou skupinu; a vedle pokusů znovu zdůraznit "ideově diverzní"charakter rockové hudby - například v článku "Nedůslednost" - se objeví i různé, byť nesmělé a všelijak zmatené snahy probíhající pogrom jaksi "zkmírnit" či "zkultivovat" cizením jeho argumentace "jen" na nařčení z nekázně, výtržnictví, vulgarity a nevkusů.)

Ať již bude současné tažení pokračovat jakkoli, jedno je opět zřejmé: establishment se zachoval tak, jako se u nás asi jedině dokáže zachovat ke všemu novému, nezvyklému, tak či onak nekonformnímu nebo prostě jen sobě nerozumitelnému: totiž represivně. Zároveň.

Z příslých zákazů poslední doby je nejznámější případ Pražského výběru, který ztratil provozovatele a tím i možnost vystupovat či nahrávat (zámkou byl údajně nezdaněný prodej plakátů na koncertu v Hradci Králové a nepovolené vystoupení hostující skupiny

na tomto koncertu; nicméně takovou záležitost není nikdy těžké nalézt). Ve skutečnosti však nejde, jak je z předchozího snad dostatečně patrné, o Pražský výběr, ale skutečně o celou rockovou hudbu: stěží se dnes naleznou pořadatel tak statečný, že by se v atmosféře, jež vznikla, odvážil uspořádat vystoupení jakékoli skupiny jen vadšeně podezřelé z příslušnosti k nové vlně (kterou se v těchto kruzích pro jednoduchoost označuje dnes všechno, co nelze spatřit v televizi); stěží se naleznou kulturní inspektor tak neohrožený, že by dokázala takové vystoupení povolit. Většina známějších skupin nové vlny ztratila cestu krátce po Kráslově článku své zřizovatele a většina z nich - společně s jinými rockovými skupinami různého zaměření - figuruje na různých interních seznamech nepovolených skupin v různých krajích (na př. na nedávno pořizena seznamu pro Středočeský kraj se jich objevuje dvacet sedm, mezi nimiž jsou, což je symptomatičtější, ty nejlepší a nejznámější). Je zřejmá deprimující, jak se stále znovu opakuje tato historie: co nová hudební éra, uměr či generace, to nový pogrom, založený na trojjedinečném působení centrálně řízených sdělovacích prostředků, státní byrokracie a policejního aparátu.

Pokud jde o ideovou ambaláž těchto administrativních zásahů, je u nich tradiční obvinění z "buržoaznosti" provázáno jako svou nerozlučnou družkou vždy znovu presterým, typicky šosáckým a tisíckrát už celým vývojem moderního umění zproblematizovaným kultem "uměleckosti", tj. umění s velkým U. Máli něco to štěstí, že to lze vtěsnat do této kategorie, má to šanci na přežití. Naopak vše, co přináší život - skutečná autentičnost lidských problémů, nestylizovaná bída lidské duše i neupravená pravda její fantazie, nevědomí a všech těchto temných zvláštností její zkušenosti světa - tedy to, a čeho každé skutečné umění vždy prapůvodně roste - je-li to bezprostřední, syrové, původní a akademickým filtrem tradičních způsobů "uměleckého zpracování" neprocesené, je potlačováno dnes už klasickým neřčením z nedostatečné "umělecké úrovně"

11) Základy se v oblasti populární hudby neomezují ovšem jen na rock a jeho novou vlnu. Znovu a znovu jsou vyvíjeny zákulisní tlaky na různé odvážnější pořadatele, aby ten či onen folkový zpěvák nezpíval, aniž jsou skrytí původci těchto tlaků vůbec s to artikulovaně vysvětlit, proč zpívat nemá. Často se zdá, jako by je neved-

le vlastně nic jiného, než neurčitá brůza z toho, že by ještě něco jiného, než co si oficiální kultura prostřednictvím centrálních sdělovacích prostředků už osvojila a podmanila, mohlo mít rezonanci u mládeže, a neurčitá a těžko sdělitelná podezření že cokoliv, co nemá úspěch předem shora schválený a nadirigovaný, je už proto čímsi nebezpečným.

Typické příklady: dnes asi náš nejlepší písničkář a zároveň jeden z našich nejlepších kytaristů Vladimír Merta má už léta záhadné a nikdy nikým jasně neodůvodněné potíže; tyto potíže se stále stupňují a jejich výsledkem je nejen to, že si nelze koupit jedinou jeho desku, ale že ho dnes už téměř nelze vidět na veřejnosti zpívat. Trvalý zájem policie o jeho osobu, tajné telefonické instrukce všem institucím, podivná atmosféra kolem jeho jména - to vše situaci provází. Merta je přitom známý tím, že nikdy v průvodním slově ke svým písním, při jednání jednání s dílčím, či jakékoli jiné příležitosti neprovokuje, že je zdřevěnlivý, korektní a že jsou mu cizí jakékoli konfrontační počiny. Každý, kdo se jen trochu o tento druh tvorby zajímá, Merta zná, každý má něco nehrávky jeho písní, každý ví, že Merta má jakési mystické potíže, a nikdo vlastně neví, v čem je jejich příčina. Chce se říct, že příčina je jediná: paranoický děs z toho, co je pravdivé, silné, smysluplné a oslovující.

Nebo jiný případ: před časem ztratil provozovatele a tím i možnost veřejného vystupování Vladimír Mišík se svou skupinou STC, zpěvák, který - mimo jiné - svým zhudebněním textů Josefa Kainara zpopularizoval tohoto básníka tak, jako dosud snad nikdo nikdy žádného českého básníka nezpopularizoval. Oficiální důvod jeho zákasu: prý jednou zpíval v lucerně i písně, které nesešl na předem schváleném repertoárovém listu (jako by totéž nebylo docela běžné u mnoha oficiálních hvězd české pop-music)! Skutečný důvod je zřejmě týž, jako u Merty: nejasný pocit, že tu jaksi "zdele" vyrůstá někdo, kdo je oblíben a svůj, což samo zřejmě stačí v tomto veskrze centralizovaném prostředí k tomu, aby byl podezřelý.

Anebo proč se už po léta nemůže objevit v televizi či rozhlasu Jiří Suchý, autor a zpěvák, který má v českém hudebním životě dnes už postavení téměř klasika, jehož význam je srovnatelný téměř s dvojicí Voskovce a Šericha a který vykonal pro jazykovou kulturu české písně možná totéž, co oni, a ne-li, pak rozhodně na jejich

tvorbu skvěle navázal a je jejím důstojným pokračovatelem, bez jehož díla si lze těžko představit všechny nejlepší písničkáře a textaře, kteří přišli po něm, od Kládka přes Veděnánského až po Mertu.

Četně sni případ zmíněné dvojice (V plus W) není zdaleka jasný: najedné straně o nich vycházejí tlusté knihy (zvláště poté, co oba už umřeli a nehrozí tudíž nebezpečí, že se nějak rušivě projeví) a jsou oficiálně vyhlášováni za příklad té pravé a vskutku pokrokové tradice, na druhé straně se z důvodů, které by zasluhovaly samostatný rozbor, neodvážil gramofonový průmysl už dvacet let tak prosté věci, jako je vydání desek s originálními nahrávkami jejich písní. (Projekt takového kompletu dokonce byl už před časem hotov, ale neuskutečnil se: místo písní V a W vyšly pouze - byť jinak samozřejmě cenné - instrumentální nahrávky Ješkova orchestru.)

Větší či menší, vždy však smalogicky tajemné potíže mají i četní další písničkáři (Butka, Voňková, Nos a jiní).

Jeden z nejzajímavějších a nejserióznějších zpěváků poslední doby, písničkář a harmonikář František Horáček (zvaný Jim Bert) by asi nemohl na veřejném pódiu vůbec vystoupit. Nikoli proto, že by jeho písně snad obsahovaly nějakou drtivou kritiku režimu, ale opět jen a jen proto, že je příliš zvláštní, příliš osobitý, příliš nezvyklý a příliš nezvykle podmanivý, než aby se ho kterýkoli byrokrat odvážil pustit na jeviště. Na jeho popularitě to ovšem nic nezměňuje.

V této souvislosti se dost dobře nelze nezmínit o jednom už téměř zcela absurdním úkazu, který právě svou absurditou názorněji, než co jiného, ilustruje současnou situaci: snad vůbec nejpopulárnějším písničkářem mezi mladými lidmi, básníkem a zpěvákem, jehož tvorba už doslova zlidověla, je už dlouho Karel Kryl, tedy zpěvák, který je už čtrnáct let v emigraci a kterého poslouchá mládež už čtrnáct let s radia Svobodná Evropa! (Tuto absurditu jen korunuje okolnost, že ke čtyřem letům vězení odsouzený dělník Jiří Gruntořád má ve svém rozsudku z 10.6.1981 na straně 3 výslovně napsáno: "Obviněný pravidelně sledoval vysílání rozhlasové stanice Hlas Ameriky a Svobodná Evropa. Z tohoto zdroje nahrával písně Karla Kryla, které jsou téměř na všech zajištěných páscích".)

12) Systematické úsilí připravit československou populární hudbu o všechny osobité, progresivní, originální, vskutku živoucí a pravdivé, nespočívá ovšem jen v zájmech jednotlivých skupin či zpěváků. Prostupuje všechno, celou kulturní politiku státu v této oblasti a veškerou praxi jeho institucí.

Uvedem^o opět jen příklady:

Jedinou institucí, která se už po léta, soustavně odborně a vynikajícím způsobem stará o soudobou progresivní hudbu, seznamuje s ní veřejnost a vychovává v tomto směru mladé lidi, je Jazzová sekce Svazu hudebníků ČSR. Tato sekce vydává Jazz-bulletin, jeden z nejlepších československých kulturních časopisů a ve svém žánru pravděpodobně jeden z nejlepších v Evropě; vydala už bespočet důležitých publikací, informativních, encyklopedických, umělecko-kritických, výtvarných i beletristických (vysoce oceňovaných - mimo jiné - i orgány UNESCO); pořádá různé důležité výstavy a projekce; je pořadatelkou známých "Pražských jazzových dnů", které jsou - respektive donedávna byly - nejdůležitější událostí roku nejen v oblasti rockové, ale i jazzové a jazzrockové původní tvorby i hudby a při nichž měly různé profesionální i amatérské skupiny jednu z mála příležitostí konfrontovat se navzájem a konfrontovat se i se zasvěceným publikem. Veškerou práci této instituce dělá, přitom několik málo mladých lidí ve volném čase po zaměstnání, přičemž už po léta mají nepřetržitě a zřevému rozumu zcela nepochopitelně potíže. Ministerstvo kultury, Svaz hudebníků, NVP a jiné instituce - a ovšem i nezbytné a všudypřítomné ministerstvo vnitra - jim jejich práce nejrozsmanitěji mají a mnohokrát už usilovaly o zrušení Jazzové sekce jako takové (od čehož je odrazuje zatím asi hlavně strach z několika tisíc jejích mladých členů a dalších desetitisíců, kteří se z organizačních důvodů stát členy nemohou a materiály Jazzové sekce si proto jen půjčují a opisují, tedy ze společenství, jehož reakcí na tak zjevně antikulturní čin je vskutku těžké předvídat; Jazzová sekce navázala navíc před časem kontakty s mírovými organizacemi po celém světě, které jí přislíbily mezinárodní solidaritu v její práci, což by eventuální zákrok nepochopitelně rovněž asi dost komplikovalo). Tyto instituce ovšem už třikrát za sebou zakázaly Jazzové dny (obvykle v posledním okamžiku, bez ohledu na to, že na ně byli pozváni děkující ze zahraničí); StB zve představitele Jazzové sekce na pravidelné výslechy, prohlíží jim for-

nou domovních prohlídek jejich archív, jedná s nimi zkrátka jako s kriminálními delikventy.

Jen o něco málo lepší situaci má druhá instituce, věnující se soustavně rockové hudbě, totiž Sekce mladé hudby při Svazu hudebníků ČSR, která vydává - samozřejmě ve zcela nedostačujícím nákladu - jiný velmi kvalitní časopis jazzové a rockové hudbě věnovaný (Kruh).

Jediný víceméně oficiální časopis, věnovaný populární hudbě, který u nás vychází (mimo jiné v nákladu téměř 100 000 výtisků, přičemž je každý měsíc během tří hodin vyprodán!), totiž Melodie, má rovněž zcela nepochopitelné poříze: ačkoli jde o časopis bezesporu kvalitní, do něhož přispívají všichni naši nejlepší odborníci v této disciplíně, a který si vydělal svou odborností, informovaností a nepředpajností opravdu zaslouženou popularitu nejen u nás, ale i v ostatních socialistických zemích (část nákladu je vyvážena do SSSR), se nedávno stal - zřejmě už jen tím - oficiálním místem také podešřelý: celá redakce byla po letech svědomité práce vyhozena, byla odřeknuta spolupráce i všem stálým externím spolupracovníkům a časopis byl svěřen lidem, obecně známým svým ignorantstvím, neznalostí oboru a nezájmem o něj.

Na druhé straně pohled na masutí a monopolní státní instituce, jejichž úkolem je zprostředkovávat hudbu veřejnosti, skýtá obraz vskutku truchlivý: Pragokonzert, který organizuje mimo jiné zájezdy zahraničních umělců do ČSR, nebyl v celých svých dějinných schopen pozvat jedinou významnější progresivní skupinu nebo opravdu důležitého zpěváka (s výjimkou některých jazzmanů a známých šansonierů), a to přesto, že by jejich zájezd byl mnohdy finančně výhodnější, než jsou zájezdy různých komerčních hvězd typu Amanda Leeové či skupiny Bonnie M, vyhovujících opět především pokleslému vkusu měšťáka. Supraphon a Penton, jediné dvě české gramofonové společnosti, nevydají ročně víc, než pět až šest licenčních desek, přičemž jejich výběr je opět značně sporný: tyto firmy se omezují obvykle na to, co je už dávno časem prověřené a co si každý, kdo se o populární hudbu vážněji zajímá, už dávno a v celistvější podobě opatřil, ať už na zahraniční desce nebo na magnetofonovém pásku. Zahraniční desky se přitom - na rozdíl od jiných zemí sovětského bloku - u nás nedostanou vůbec, tedy ani v Luxenu. (Skromný pokus o jakousi občanskou svědomost v této věci - totiž známá praž-

ská burza gramofonových desek, na níž si mladí lidé vzájemně vyměňovali nebo prodávali jinak nedostupné desky - byl svého času tvrdým zákrokem policie zlikvidován).

O zmíněných institucích je přitom všeobecně známo, že jsou navzájem propojeny složitou sítí osobních vztahů a vazeb, připodobňující je jakési mafii, již nejsou cizí různé formy uplácení a podplácení, vzájemného přihrávání, protekcionářství a případně i koordinovaného likvidování nepohodlných, přičemž zcela zvláštní roli na této tristní scéně oficiálního řízení populární hudby sehrává Praguekonzert, který je (podobně jako jeho menší bratr FK3) v podstatě jen odnoží (zvláštní odnoží) StB: zaměstnává četné její nomenklaturní důstojníky (zřejmě za odměnu) a ovšem bezpočet jejich tajných spolupracovníků, převážejících - mimo jiné - československé umělce na zahraničních zájezdech a spíš, než o profesionální provozní zajištění těchto zájezdů, jak je jejich oficiálním úkolem, starají se o hlídání našich umělců a vlastní výhodné valutové nákupy. Needbornost a skorumpovanost jsou tedy hlavními znaky mnoha pracovníků těchto institucí (ne přirozeně všech!), což je věc notoricky známá, kterou v soukromém hovoru - ale zřejmě jen v něm - potvrdí každý, kdo s těmito institucemi přišel pracovním do styku a není do jejich temného podnikání sám bezprostředně zapojen a na jeho krytí tedy zainteresován.

V tomto kontextu je na místě zmínit se ještě o jevu obzvláště alarmujícím: totiž o zvláštním propojení ministerstva kultury a ministerstva vnitra. Je známo, že MV disponuje sítí svých konfidentů dokonce i v samotném ministerstvu kultury, kde tyto lidé mají za svůj úkol a to hlavní, upozorňovat svého skutečného zaměstnavatele na vše, co zasluhuje podle jejich odhadu pozornost, aby on pak mohl na základě těchto důvěrných upozornění vznášet oficiální dotazy ministerstvu kultury a aby totiž jeho lidé - zaštitěni tentokrát už hvězdičkou nejvyšší kulturní instance - ho mohli oficiálně informovat a klást své požadavky (přirozeně většinou represivního charakteru). Vyvolává to neodbytný dojem, že nejvyšší kulturní autoritou v našem státě je policista. Tato zhubná praxe sahá dokonce tak daleko, že kterýkoli kulturní inspektor má právo, uzná-li to za vhodné a sníž by se musel kosukoli z takového rozhodnutí zodpovídat, přinejmenším zavolat k jakékoli kulturní akci pohotovostní oddíl MV a dát impuls k jejich zásahu, ať už proti účinkujícím nebo proti

publiku. Mládež se tak de facto dostává od nejranějšího věku pod přímou přízou, svévolnou a nijak zákonem neregulovatelnou kontrolu policie.

13) Není přirozeně úkolem Charty 77 kriticky analyzovat různé hudební projevy a nabízet komukoliv takový či onaký názor na ně. Tím méně má Charta 77 v úmyslu vše neoficiální a potlačované povyšovat automaticky za dobré a vše povolené naopak odsuzovat jen proto, že je to povolené. Rocková hudba - ať už jako celek nebo ~~prate~~, v tom či onom svém projevu - nemusí být samozřejmě každému blízká a není-li někomu blízká, nikterak z toho ještě nevyplývá, že by musel proto nutně být konzervativcem, měštákem nebo dokonce reakcionářem. Nehledě k tomu, že tato hudba - jako kterýkoli jiný kulturní nebo kulturně-sociální fenomén - může být na jedné straně čímsi, co člověka vskutku živě oslovuje, co ho osvobozuje, povznáší a lidsky prohlubuje, co vydává sugestivní svědectví o světě, v němž žije, osmyslňuje mu život a otevírá prostor jak jeho nadějím, tak i hlubší a lidsky bohatší komunikaci s jeho bližními, ale že stejně dobře může být na druhé straně jen pouhým společenským symptomem, smutně vypovídajícím o tom, co tento svět s člověkem dělá a kam až ho může uvrhnout. Ať už ale má kdokoli z nás k celé této oblasti jakýkoli vztah, cítíme se povinni - a to je také smyslem tohoto dokumentu - hájit právo člověka svobodně se vyjadřovat (pokud tím neomezuje svobodu jiných) a právo společnosti spatřit v jeho projevu - byť jakkoli svérázném - sebe sama. Všechny pokusy čelit krizi světa policejními zásahy proti tomu, co o ní tak či onak vypovídá nebo ji vyjadřuje, jsou předem odsouzeny k nezdaru: nejen že této krizi nečelí, ale naopak ji jen dál prohlubují.

Že situace, kterou jsme se tu snažili v nejstručnějším obrysech popsat, má a musí mít své hluboce nebezpečné společenské důsledky, je snad víc než jasná: je-li totiž mladým lidem - a ti jsou popsancem situací především postižení - trvale upírána hudba, kterou mají rádi, nemůže to vést k ničemu jinému, než k prohlubování obecné frustrace, k pocitu beznaděje, bezmoci a životní prázdnoty - anebo naopak k podpoře latentního společenského napětí. Působí to téměř tak, jako by svou kulturní politikou současná moc přímou usilovala o to, udělat z mladých lidí buď alkoholiky, narkomany a kriminální delikventy (což se jí, nutno říci, do značné mí-

ry daří), nebo své programové odpáře a potenciální "disidenty" (ani v tomto směru není zcela bez úspěchů) nebo konečně - a o to jí jde sřejmě nejspíš - lhostejné přizpůsobivce. Ať je tomu však jakkoli, jasné je, že to je politika krátkozraká. Neboť onen zvláštní energetický potenciál, který dnes v mládeži dříme a který by se mohl celkem přirozeným a pro společnost jako celek dokonce oživujícím způsobem vybit adekvátní kulturní sebestanifestací, není touto politikou pochopitelně zlikvidován, ale je pouze donucen hledat si různé náhradní ventily. Jaké ventily to v budoucnosti budou či mohou být, lze ovšem stěží předem vědět: jisté je však, že mohou být nejen z hlediska moci, ale i celé společnosti nepoměrně nebezpečnější, než všechny konfliktní, protestní a kontraverzní umění, kterého se současná moc tak panicky bojí, že ze svého strachu z něho zakazuje téměř vše, co se jen trochu vymyká banálnímu vkusu jejích představitelů.

Jan Kozlík
mluvčí Charty 77

Marie Růt Křížková
mluvčí Charty 77

Anna Maryšková
mluvčí Charty 77

V Praze dne 30.8.1985

VÝSLEDNÍ DOKUMENT MADRIDSKÉ SCHŮZKY KEŠE K OTÁZCE LIDSKÝCH PRÁV

Výtah uveřejněný z tohoto dokumentu v Rudém právu dne 24.9. tr., citujeme z pasáže o lidských právech jen malou část. V plném textu je tato pasáž poměrně rozsáhlá. Je obsažena v kapitole nadepsané "Zásady", jež má 19 odstavců. Odstavec 8-17 jsou věnovány lidským právům. Jejich úplný text zní:

8) Účastníci schůzky zdůrazňují, že všechny účastněné státy uznávají v závěrečném aktu univerzální výnos lidských práv a základních svobod, jejichž respektování je podstatným činitelem pro mír, spravedlnost a blahobyt, jež ze své strany jsou základem pro zabezpečení rozvoje přátelských styků a spolupráce mezi nimi, jakož i mezi všemi státy.

9) Účastněné státy zdůrazňují své odhodlání podporovat a povzbuzovat účinné uplatňování lidských práv a svobod, jež jsou dány a vyplývají všechny z důstojnosti člověka vlastní a jsou podstatné pro jeho svobodný a plný rozvoj, jakož i zajišťovat stálý a znatelný pokrok v souladu se ZA a cílem dalšího nepřetržitého vývoje na tomto poli, a to vše ve státech bez ohledu na jejich politický, hospodářský i sociální systém. Zdůrazňují rovněž své odhodlání rozvíjet své zákony a předpisy v oblasti občanských, politických, hospodářských, sociálních a kulturních i jiných lidských práv a základních svobod; stejně tak a důrazem vyhlásují své odhodlání zaručit účinné uplatňování těchto práv a svobod. Připomínají právo jednotlivce snát své práva a povinnosti v oblasti lidských práv a uplatňovat je, jak je stanoveno v ZA, a uskutečnit ve svých zemích potřebná opatření k účinnému zaručení tohoto práva.

10) Účastněné státy potvrzují, že budou uznávat a respektovat svobodu jednotlivce hlásit se sám nebo ve společenství s jinými k náboženské víře nebo přesvědčení v souladu s tím, co mu velí jeho svědomí, a podle této víry žít. Mísoto se shodují v tom, že učiní opatření, aby zaručili tuto svobodu.

V té souvislosti budou, kdykoli to bude třeba, konzultovat náboženská vyznání, instituce a organizace, jež působí v ústavním rámci jejich území. Budou blahovolně posuzovat návrhy náboženských společenství věřících, jež působí nebo jsou hotovy působit

v ústavním rámci jejich států, směřující k tomu, aby dosáhly statusu (postavení), jež je stanoven v dané zemi pro náboženská vyznání, instituce a organizace.

11) Zdůrazňují také význam stálého pokroku při zaručování respektu a skutečného využívání práv osob, které patří k národním menšinám, jakož i při ochraně jejich zákonných zájmů; jak to předvídá ZÁ.

12) Zdůrazňují význam zaručení rovnoprávnosti muže a ženy; v souladu s tím, se shodují v tom, že provedou všechna nutná opatření, aby napomohli k stejnoměrné účinné účasti mužů i žen v politickém, hospodářském, sociálním a kulturním životě.

13) Účastněné státy zaručí právo dělníků svobodně zřizovat odborové organizace a přistupovat k nim, právo odborů na svobodný výkon jejich činnosti i ostatní práva, jak jsou stanovena v odpovídajících mezinárodních dokumentech. Stanoví, že tato práva budou vykonávána při respektování zákonů státu i v souladu s jeho mezinárodně právními závazky. Budou podporovat a povzbuzovat přímé kontakty a spojení mezi takovými odborovými organizacemi a jejich zástupci, jak bude úměrné.

14) Potvrzují, že vládním, institucím, organizacím i osobám náleží významná a pozitivní úloha přispívat k dosažení cílů jejich spolupráce.

15) Potvrzují obzvláštní význam Všeobecné deklarace lidských práv, mezinárodních paktů o lidských právech i ostatních mezinárodních dokumentů v této oblasti pro své úsilí, rozvíjené společně i jednotlivě k podpoře povzbuzování a rozvoji všeobecné úcty k lidským právům a základním svobodám; vyzývají všechny účastněné státy, aby jednaly v souladu s těmito dokumenty, a žádají ty z nich, jež tak dosud neučinily, aby zkoumaly možnost svého přístupu k těmto dsluvám.

16) Souhlasí s tím, že budou blahovlnně brát v úvahu využívání bilaterálních rozhovorů u kulatého stolu na dobrovolné základně mezi delegacemi, jež budou sestaveny každým z účastněných států, aby podle dohodnutého pořádku v duchu vzájemné úcty projednávaly otázky lidských práv a základních svobod s cílem dosáhnout vyšší míry porozumění a spolupráce na základě ustanovení ZÁ.

17) Usnášejí se na tom, že svolají schůzku expertů účastněných států k otázkám týkajícím se úcty k lidským právům a základním

svobodám v jejich státech ve všech jejich aspektech, jak jsou stanoveny v EA. Na pozvání kanadské vlády bude se scházka expertů konat v Ottavě od 7. května 1985. Vypracuje závěry a doporučení, jež mají být předloženy vládám všech účastněných států. Schůzce bude předcházet přípravné setkání, jež na pozvání kanadské vlády začne 29. dubna 1985 v Ottavě.

T. V. S c h a u e r
SPORTOVNÍ STRÁPKY

Úvodem také: v oblasti sportu proslouvá realita reálného socialismu zvlášť výmluvně, a co je nejvíce překvapivé: dokonce i veřejně, často i skrze fáčky papírové reality reálně socialistického tisku.

o o o

Před časem pohoršil sportovní redaktory bývalý volejbalový reprezentant Cyril Krejčí: ukončil studium na Vysoké škole zemědělské, požádal o uvolnění z reprezentace, odešel ze střediska vrcholového sportu a nastoupil jako agronom do JED Herálec. Volejbalu nezanechal, začal hrát národní ligu za Nymburk, který ostatně po Krejčího ročním působení postoupil do nejvyšší soutěže.

A zde začínají potíže: Krejčí totiž vydržel mimo středisko vrcholového sportu pouze jednu sezónu - opěvaného života pracujícího člověka měl záhy dost a požádal o znovupřijetí do střediska vrcholového sportu NŘ Praha, takto zařizování ministerstva vnitra. Jenže: ligový nováček nechce, voelku pochopitelně, ztratit svoji největší operu. Zde tedy zazní unisono hlas novinářů: co je přednější? Zájem společnosti (míní se podmínky pro přípravu hráče, který nepochybně má na reprezentaci) nebo místní klubistické zájmy? Jeden hlas dokonce jasně a živě požadoval vysvětlení, jak je možné, že Krejčího před rokem z vrcholového sportu propustili, když nebyl ani přestárlý, ani chronicky poraněný a dožadoval se potrestání hráče, který neví co chce, nebo si dokonce to co chce i dělá.

Cyrila Krejčímu se nelze divit: měl jistě plně sudy jednotvárné sportovní činy ve vrcholovém středisku a smysl svého života spatřoval spíše v seberealizaci ve zvoleném povolání, které do té doby z řídké navštěvovaných vysokoškolských školení a ještě vzácnějších návštěv v praxi nutně vypadal náležitě resenticky, zvlášť arovnáme-li je s ubíjející šedi reprezentačních scustředění. Volejbal byl patrně Krejčímu prostředkem, jak snáze vystudovat. Živil jej, snad se dá říci, na vrcholové úrovni, poskytoval mu rozptýlení i úlevy individuálního studijního plánu a nepochybně není bez významu intervence vlivného klubu při přijímání řízení na

dnes prominentní studium na Vysoké škole zemědělské. To ostatně není nic nového, ani nic zvrženého. Taková je praxe např. sportovních stipendií na amerických univerzitách odedávna.

Jenže: vpád reality reálného socialismu do života člověka do té doby přivyklého skleníkovému klimatu vrcholového sportu byl asi příliš prudký, takže se dostavil šok. Konkrétní fakta neznáme, ne každý však dokáže bez rádné a postupné aklimatizace přežít vstup do výrobního procesu v naší společnosti. Pro nováčky je asi nejhorší ona všudypřítomnost nesmyslu a počáteční pocit spoluviny na čemsi děšeném. Ne každý je totiž dostatečně krevně otupělý a cynický na to, aby mohl krait krávy sekáným Rudým právem a drceným molitanem, aby mohl přihlížet, jak vyhladovělá zvířata ze jeden rok hladu prolížeou 20 centimetrů tlustý betonový žlab a při tom stále plní normy v dočávkách mléka. Opravdu málokdo je dnes dostatečně otrlý, aby mohl pracovat v drůbežárnách a připravovat xaverovské lahůdky z kufat prořezaných rakovinou, nedívaných hormonů a antibiotik. Nebo snad máte žaludek a nervy na zasafování už tak dost devastované krajiny tunami umělých hnojiv, která bezchlebdí a líní traktoristé aplikují bez ohledu na agronomovo dávkování?

Ne, myslím, že bych nechtěl být v kůži volejbalisty Krejčího, když se před rokem a něco konečně podíval do tváře reality našeho zemědělství a pevně věřím, že Krejčí leccos viděl, nebyl totiž otupělý a přivyklý. Jeho dosavadní realitou byla tělocvična a tréninkový pot. To, co mu kdysi připadalo často nesmyslné v konfrontaci s reálně socialistickým zemědělstvím - rukou na srdce: sem lze přece dosadit kteroukoli oblast našeho života, záleží víceméně pouze na tom, jak důvěrně kterou známe - to byla ještě idylka.

A jsou zde ještě další věci: po zavedení střediskových obcí už se sice nikdo v zemi české nevyzná - jedete padesát kilometrů polí a každá ves, kterou projíždíte, se jmenuje stejně - ale přesto mám za to, že Herálec leží na Vysočině, takže náš volejbalista si po práci vždy odskočí na trénink z Vysočiny do Polabí. Snad mají u Nymburka taky nějaký Herálec, i když pochybuji, proč však by popsany paradox nemohl být součástí reality? Basketbalista Skála se přece letos odstěhoval do Svitu, kde také nastoupil zaměstnání a protože mu bylo zakázáno přestoupit, předpokládalo se téměř

vůdně, že bude hrát a trénovat v Praze, zatímco žít a pracovat pod Tatrami. Žádná science fiction, neboť v tomto případě se novináři ironicky ozvali, zatímco v případě Krejčí nechali pojištění po trase Herálec - Nymburk bez povšimnutí.

Aféra Krejčí měla jepičí trvání. Bývalému reprezentantu bylo odpuštěno, RH Praha získala další operu, ale - domníváme se, že je to charakteristické - Krejčí se zpátky do reprezentace neprobojeval. Asi opravdu, bez ironie řečeno, není žádný blbec. Přispěbil se, na ligovou úroveň ještě pár roků hravě stačí a bude-li mít trochu štěstí, stane se co nejdříve trenérem, a pak už bude místo těla vlastního huntovat těla jiných. Notorický rejpal by se asi přesto zeptal: proč ale musel volejbalista Krejčí studovat právě Vysokou školu zemědělskou, obor, kam se každoročně namě hlásí desítky zájemců, kteří nejsou o nic horší (pominem-li kvality volejbalové) než Krejčí a dokonce by v tomto oboru po absolutoriu i pracovali, přesněji řečeno, neměli by odtud kam zdrhnout.

To je však problém z jiného scudku. Nezapomenutelný hokejista Golonka, v civilu inženýr ekonom, prohlásil v jednom interview po skončení své hráčské kariéry s otevřeností sobě vlastní, že se samozřejmě stane trenérem. Nemá v úmyslu pracovat jako ekonom. Přece nebude v pětatřiceti začínat znovu.

Československému tenisu vládne dnes triumvirát inženýrů: potravinářský technolog Pála je státním trenérem, zemědělský inženýr Kukal je vedoucím statutárních hráčů a ekonom Kodaš je trenérem mužstva pro Davis cup. Všichni tři svého času potvrdovali, že zdárnému ukončení vysokoškolského studia obětovali kus své hráčské kariéry. V novinách to bývalo kvitováno s povděkem a obdivem - byla to doba neadresná, byť objednané polemiky s Martinou Navrátilovou, která emigrovala mimo jiné proto, že chtěla hrát tenis a ne studovat, dokonce ani předstírat studium nechtěla. Ani jeden ze tří tenisových inženýrů ve své branži nepracuje a muselo by to s nimi dopadnout moc špatně, aby jednou pracovali. Ne, proti vzdělání vrcholových sportovců rozhodně nebrojím, ale snad by - při zachování výhod - stačila fakulta tělovýchovy a sportu, nebo něco na způsob dřívější rodinné školy pro nastávající manželky lepších lidí, jakési univerzální vzdělání: trochu marxismu (pro duši), něco poznatků o lidském těle a trochu ruštiny - pro budoucí úředníky společenských organizací a tělovýchovných jednot.

xxx

Také případ fotbalisty Bergera z pražské Sparty oživil stránky tisku. Pravda, skutečnosti, jež jej zakládají, byly publikovány pouze částečně, ale spolehněme se na šeptandu, tu osvědčenou pomoci při kompletování socialistické reality:

Berger je známy kořala. To se ví víceméně odedávna. Nevadilo by to, pokud by si udržel alespoň jakoustakous formu, jenže, co čert nechtěl, fotbalový reprezentant se zase jednou ožral na veřejnosti. Tupil prý nevybíravými slovy obraz hlavy státu a velmi jadrně se vyjadřoval na adresu vedoucí síly naší společnosti.

To, pravda, není nic chvályhodného. Ale nesuďte, ať nejsme sousedi. Stát se to může asi každému, stačí se na to jen ožrat natolik, že člověk stáhne soudnost a strach. Když taková lapálie potrefí našince, má smůlu, a když má smůlu dvojnásob, že padne na fízla v civilu či v uniformě, posedí si pár měsíců či roků v kriminále. Potrefí-li takováto věc vrcholového sportovce, reprezentanta, čekal by nezasvěcenec trest exemplární. Ty tam však jsou trpké časy stalinismu! Vzpomínáte na obdobnou aféru hokejových reprezentantů začátkem padesátých let? Ti potom pěknou řádku let trénovali pod nápisem: "Pro radost je uran náš", byvše dlouhodobě soustředěni ve chvalně známém zařízení Bytíz nedaleko Příbrami.

Berger do kriminálu pochopitelně nešel a nepůjde. Byl sice s rachotem vyloučen z reprezentace a zbaven výhod vrcholového sportovce, potrestán však byl prací s protialkoholní léčbou. A věšte nebo ne, stal se zázrak: z vlka je beránek! Tři týdny účasti v pracovním procesu - zlí jazykové trvají, že přímo v ČKD - způsobily Bergerův přerod a jeho očistu. Výbor Sparty vydal prohlášení, Berger se vrátil do střediska vrcholového sportu, začal trénovat a hrát. Tu však zasáhlo veřejné mínění. (Světě, div se! Ono to v Čechách ještě existuje!) Sportovní novináři píší o frašce, vrcholové orgány hrohí protífekem a Sparta nakonec ustoupí (v přestupním termínu získala několik talentovaných fotbalistů a ti se v mužstvu nečekaně rychle zabýdleli). Berger si nezakopal skoro celých půl roku!

Dnes už zase hraje - a dobře. V komentářích dokonce začíná prosvítat tón - "reprezentovat mají ti, kdo jsou nejlepší v lize" - který lze chápat jako přípravu pro Bergerův návrat do reprezentace. Zkrátka příběh skoro jako vystřižený z protialkoholní čítanky

dr. Skály: hráč zbavený démona alkoholu konečně dostojí svému talentu.

Leč aby nebyla mýlka: Berger byl hodnocen jako jeden z nejlepších hráčů ligy i vloni na podzim, kdy byl ještě plně ve spárech chlastu. Když se po skončení sezóny hodnotili nejlepší fotbalisté podle počtu "křížků" časopisu Gól, nedostal se Berger do jedné z výběrových sestav pouze proto, že proti němu uplatnili dodatečné kritérium, že totiž nesehrál dostatečný počet zápasů. Ano, hráč, který sehrál méně než třetinu utkání, se ve výsledném kvantifikovaném hodnocení ocitá mezi nejlepšími. Neříká to cosi o úrovni naší fotbalové ligy, o tak často skloňovaném nasazení hráčů?

Ostatně, nerad bych se zaručoval za výsledek Bergerovy protialkoholní léčby. V některých zápasech hraje parádně a těch je většina, jednou či dvakrát však dle slov trenéra i novinářů nevysvětlitelně sklusal. Nevysvětlitelně? Z referátů o Bergerově hře i nepříliš zkušený odborník snadno vyvede logické vysvětlení: Náhly výpadek Bergerovy formy je pochopitelný jako to, čemu se eufemisticky říká "porušení životosprávy" a normálně kocovins.

o o o

Další aféra československého sportu stránkami novin příliš nezamíchala. Zůstalo při strohém oficiálním prohlášení, před ním a po něm více méně ticho po pěšině. Asi naše propaganda spoléhá na to, že stejně všichni vědí své: Ivan Lendl se zúčastnil tenisového turnaje v JAR! Těžko si lze představit odivnější porušení vyhlášené etiky socialistického sportovce. Všichni jsme to věděli z Hlasu Ameriky, s podrobnostmi včetně výše honoráře za uvedené vystoupení. Hlas lidu byl jednotný: Lendl jim emigroval.

A pak s obvyklým zpožděním přišlo oficiální stanovisko: odsuzovalo Lendla, konstatovalo jeho lítost nad proviněním. Tenista byl také potrestán: dočasným zákazem startu v mezinárodních zápasech a peněžitou pokutou. Výše pokuty, ani valuta, v níž bude zaplácena, zveřejněny nebyly. - A ticho po pěšině. O lendlovi se více méně přestalo psát. Svědomití redaktoři zaznamenávali jeho výsledky, nápadně podobným stylem jako to již několik let smějí dělat v případě Navrátilové. Neozval se žádný komentář, který by se zamyslel nad případem a jeho rozřešením.

A přece i laik ví, že dlouholetý spor vrcholových tenistů a jejich národních federací spočívá v tom, že mnozí tenisté nemají příliš chuti hrát Davis cup, zejména jeho první kola, protože jim to zabírá v účasti na finančně zajímavějších turnajích a ještě zajímavějších exhibicích. A teď je Lendl potrestán právě zákazem startu v Davis cupu (v utkání se SSSR také nehrál a nezaznamenal jsem k tomu ve sdělovacích prostředcích žádný komentář), když už před tím dosáhl výjimky, že jako jediný československý hráč nemusí hrát Královský pohár ani ligová střetnutí. Podivný trest, stejně jako okolnost, že ideologicky tak choulostivá otázka, jako je podpora jihoafrického apartheidu, předhazovaná každému sportovci, který v JAR startuje, je v našich poměrech neslýchaným způsobem zlehčena blíž nespecifikovanou - a tudíž zřejmě směšně nízkou - pokutou.

Jakoby reálně socialistická moc pokorně prosila tenistu Lendla, aby se probůh spokojil s milionářskými výdělky uloženými v západních bankách a v nemovitém majetku v Kalifornii a dál "šířil v zahraničí dobré jméno socialistického Československa". Okolnost, že sem tam nějaké drobné v devizách spádnou formou daní do státní pokladny, je asi druhotná. Daňové podmínky, jež si dle vlastního vyjádření (na hlasu Ameriky!) Lendl sjednal, jsou ostatně vůči tenisovému milionáři maximálně tolerantní a ani vzdáleně nepřipomínají kmenovou zásadu socialismu o progresivním zdanění. Lendl - a ostatní úspěšní sportovci ovšem také - je totiž účinnou reklamou systému, který jej stvořil, reklamou, která nejen už dnes nic nestojí, ale nese dokonce i nějaké dividendy

To dnes vědí i sportovně političtí mocipáni v Praze a je to podloženo jistou znalostí psychologie reklamy. Potud vývoj reálného socialismu: dokud nás Lendl nepošle k čertu a bude nám ochoten dělat po světě reklamní štafáž, budiž mu dovoleno vše; tresty a opatření jsou tu jen proto, aby se zachevalo renomé. Důležité ovšem je, zda to Iven správně pochopí.

Mnohem méně než postoj československé moci vůči Lendlovi mi byl před časem pochopitelný postoj švédských úřadů vůči Borgovi. Když se totiž tento sympetický blondák při tenisu domluvil s me-nackým knížetem, že jako Monašdan čub bude moci své milióny vydělávat bez daně, dal reprezentant své vlasti vale a vystěhoval se. To je pochopitelné, dokonce docela dobře pochopitelné, zvážíme-li,

že Borgevo zdanění v socialistickém Švédsku přesahovalo 95% jeho výdělků.

Něně už je pochopitelná reakce švédských úřadů, které přes tento zřejmý daňový únik a výsměch morálním základům, na nichž je švédská společnost založena, sjednává s Borgem podmínky, za kterých bude ochoten Švédsko reprezentovat v Davis cupu.

Obvykle s úlevou zaznamenávám řídké případy, kdy naše moc má alespoň ojedinělé shodné rysy s mocí některé civilizované země. V tomto případě, byť o zásadní podobnost nepochybně jde, úlevu nepocítuji, spíše naopak, je mi na blití z pocitu, že s konkrétní praxe obou systémů prosvítá prohnílost a mravní rozvrat.

o o o

Před časem jsem se u příležitosti španělského krachu našich fotbalistů zapřísahal, že to bylo naposled, co jsem se dal oklamat elastným, byť falešným pocitem národní soudáležitostí a slovy rozhodnými jsem s definitivní platností odmítl šidítke moderního sportu.

První mistrovství světa atletů v Helsinkách mne však opět zastihlo se zrakem přikovaným k TV-obrazovce a věřte nebo ne, navzdory všemu tomu, co o vrcholovém sportu a jeho roli v totalitní společnosti reálné socialistického typu vím, i toho, co si jen domýšlím, zase mne to chytlo za srdce, zase jsem s napětím sledoval výkony "našich" a každým jejich úspěchem jsem chtě nechtě pookřival na duši. Při tom jsem se zároveň masochisticky trápil: při triumfu Heleny Fibingerové jsem si skoro se slzami v očích opakoval, jak tuto scénu popsal před několika lety ve své drasticky výsměšné sci-fi povídce "Koulafka" Ivan Klíma. Neuvěřitelné vypětí Jarmily Kratochvílové jsem si kazil poukazem na její nápadnou podobnost s australským dálkařem Honeyem (nebyl jsem sám, podobnost byla tak nápadná, že ji zaznamenali snad všichni; zlí jazykové dodávají, že však Honey je podstatně hezčí).

Ano, v Helsinkách udělali naši atleti kus dobré práce pro propagaci reálné socialistického Československa. Je jasné, že k tomu použili všech prostředků. Dá se říci, že tomu úspěchu obětovali nejen kus života, ale přímo svá těla. Každý snímek Heleny Fibingerové či Jarmily Kratochvílové je toho výmluvným dokladem. Podivná askenze - jejím nejpodivnějším případem jsou asi stopadesátikiloví reprezentanti v sumo, rituálním japonském národním zápase. Žijí ve zvláštních kláštřích, zachovávají celibát, jsou vykrmováni speciál-

ní dietou, umírají většinou v pětatřiceti, ale miliony fanoušků je obdivují a milují. Nemí i v naší směsici obdivu a opovržení vůči našim reprezentantům něco patologického?

Ve chvílích triumfu převládá v diváckých dojetí a moderní gladiátoři jsou dosazeni na trůn hrdinů a bohů. Helena Fibingerová vypráví, že v den jejího vítězství kdosi ozdobil hrob jejího nedávno zesnulého otce a rezvil svíčky... A přitom se ví, že jindy je Helena v Uherakém Ostrohu pro tamní lidi spíše terčem posměchu, závidění a pohrdání...

Chvíle prožitku nad vítězstvím "našich barev", to, co znají nejen vrcholoví sportovci, ale i diváci sportovních stadionů a snad dokonce - jen si to přisnejme - i TV diváci, připomíná cosi, co staří Řekové znali z divadelních amfiteátrů a nazývali to k a t h a r s i s , očištění. Ano, to hluboká potřeba katarze žene tisícíhlavé zástupy do hledišť sportovních arén. Tento prožitek má také svou orgiastickou stránku, proto ve chvílích krajního vznechu, ať už ve chvílích triumfu či porážky, dává často ve výbuchy násilí. To, co zaznamenávají zpravodajové ze sportovních stadionů na celém světě, je důkazem, že si hlubinné instinkty lidského nitra našly nové prostředí pro své uplatnění. Vždyť kolik z nás opravdu prožívá to, čemu antika říkala katharsis, v jejím původním prostředí, totiž kdo z nás opravdu prožívá drama v divadelních sálech? Jen malá menšina lidí zachovala věrnost tomuto kdysi lidovému způsobu, jak prožít střet jedince a společnosti. Ale i ti, kdo divadla navštěvují, jsou přítomni čemuś podstatně odlišnému od antického dramatu. Jejich zážitek je estetizován, svázán ustálenou konvencí i formou a od toho, co se předvádí, jim umožňuje zachovat distanc.

Vždyť co je původně drama? Mýtus o člověku a jeho nevyhnutelně konfliktním šití ve společnosti, o neúprosném boji, v němž jeden vítězí a ti, kdož jsou na jeho straně, se vnesou k triumfu s ním, a kde druhý je neúprosně poražen a s ním zdrcení i ti, jež reprezentoval.

(...)

Mnoha milionům našich současníků osvobozující zážitky ze sportovních amfiteátrů - či jejich méně varianta v TV - nahrazuje prožitky náboženské, byť v pokleslé formě. Nehodnotím, říkám pouze, že to je důvod k zamyšlení a k hledání způsobů, jimiž by se snad tyto prožitky daly kultivovat.

Ludvík V a c u l í k

V LETADLE [fejeton]

Z rozvířených myšlenek nedokážu na papír dostat ani větu. Protože bych jen houpal podlahou, a už teď mě bolí nohy, jdu si lehnout. Čtu, ale nemůžu se udržet v předepsaných řádcích, tak zhasínám. Tím ovšem jako bych zapnul přístroj, jenž ty divoké vlny pořádká v obraz. V prostoru pružně tkví obrovské, zavalitě setrvačné letadlo. Najednou se začíná obraz křivit a rozpadá se. Je to legrační a zlověstné, nedá se to při jedné projekci sni dost pochopit; pouštím si to znovu, jako když zlý chlapec trápí nevinné zvíře, až poznává co se stalo. Kdo to byl a proč to udělal, zní zděšená otázka, ale já vím a můžu podat tisíciletý popis: Byl to vrah rodem i výchovou, přáním i velením a do jeho chudého života svítila radost, když uslyšel povel, pro něž ho otec nevěda ujedal, a také jeho potomstvo budou plánovaní vrazi.

Ráno však vidím, že to nemůže být pravda. Tu zprávu musí někdo odvolat, čin se odčiní. Vždyť v prostoru se houpe zářivé slunce, jakési noční mlžiny se rozplývají v čerstvé atmosféře, jen vítr kolébá zahradou a v zarosené trávě válejí se hrušky. Mužu bohudík, psát o hruškách. Jenže čistý papír, který zůstal z noci ve stroji mě ruší, jako by se na něj přece dostalo něco z mých proklínaných myšlenek! Vytrhávám jej, zakládám nový, a jakoby všech 269 lidí bylo doma, vymýšlím podle původního předsevzetí první větu o končícím létě. Věta se však nedáří. Samo modré nebe ztrácí svou jistotu.

Ano, bylo léto, přijde zima, potom snad nové léto...ale co s tím? Jak a kde si vynutím pravdu? Zás už do nového papíru uvažuji, co všechno bych musel uzavřít, zafixovat, zabezpečit, než bych se tam vydal. Jak se mám rozloučit?

Beru těžký kancelářský stroj a nesu ho po schodech dolů, přes zahradu do letního altánu. Voní tu dřevo, věnec česneku, krumpáč a lopatou, karbolka a hrušky. Stroj pevně sedí na bílém dřevěném stolíku vraženém do rohu mezi dvě okna. Oknem před sebou vidím okrouhlé ohniště poskládané z hrubých kamenů, plné kyprého popela. Okno po mé levé ruce vede do zelené síně sklenuté větvemi ořešáku, do jehož kmene ostře klapá strakapoud. Natáčím nový papír, který nic neví, jen se těší. Přes okraj papíru zamýšlím se oknem do popela. Vedle ohniště stojí zdráv a svěží špalek na sekání dřeva. Sekyra jedna visí na stěně u mého lokte, druhá - těžký pantok - je opřena o stěnu. Tady v altánu je mnoho dobrých mužných témat i všechno potřebné nářadí. Já jsem například už neráz přemýšlel o tom, zda a v jakém sporu by se člověk ubránil dneska sekýrou. Kosy dvě visí mezi okny. Pilka malá a většinou oblouková i pila břichatka. Vše k postavení domu na neznámém místě, kam by se člověkem nedolezla žádná vláda. Kde takové najít? Taky železná postel je tu pro případ nepsní. Třetí sekýru dal mi před deseti lety slovenský spisovatel Pavel Hrdz, ale není dosud nasazena. Slyším škrabot ořeškových větví na střeše altánu, slyším strakapouda, dokonce šumění vody na jezu od řeky, slyším, a právě se slabounce rozdrnčela tabulka v okně, upevněná hlavně pavučinami, stuhle čekám, dokud se hukot letadla nepřesune za pohoří a tabulka se nezachumlá zas do svých pavučin.

Shýbám se na zem, беру sekýru od Pavla Hrdze a jdu s ní do dílny. Nejprve je ovšem třeba najít kus tvrdého dřeva. Pracuju asi hodinu, protože práce se, jak je pravidlo zkomplikovala. Ale celou to dobu cítím se přirozeněji, než při psaní o jakémsi letadle za horama, i bezpečněji, přestože střecha domu je eternitová a sni zdi nejsou moc tlusté. Jak jdu se sekýrou na dlouhé násadě zpátky do altánu, jak slyším padat hrušku a vidím kývání světla v korunách bříz, jsem zase sklíčený, proč nedokážu za odcházejícím nádherným létem prostě vyjet nevinné tři stránky uznání a poděkování.

Svědomitě usedám ke stroji. Cením si klidu a půlmetrové výšky altánové podlahy nad zemí. Uvažuji nad první větou. Dokud totiž

nejsem spokojen s první větou, nemůžu nikdy dobře pokračovat. Teprve když mám dvě za sebou spokojené stránky, nabídne se mi vhodný nadpis, ten mi definitivně objasní, o čem to celé bude takže třetí stránka už mě baví. Zbývá ty první dvě přepsat, aby se k třetí líp hodily. Je to vlastně zamítavý postup psaní, při němž je přesně vynecháváno to hlavní. Jako když kreslíř vykreslí jenom okolí figury, ale tak nadšeně, že figura se pozná. Někdy naopak vím hned přesně, co budu psát a začnu rovnou titulkem. Ale ani to nezaručuje rychlý úspěch: máme září a já z červencového fejetonu mám jenom výtečný nadpis: "Černoši v Brumově". Dopsat ho bude těžké, protože co k tomu proboha dodat? Proto jsem se rozhodl, že v srpnu a v září strčím papír do stroje rozhlédnu se po okolí a začnu líčit.

Papír je ve stroji. Rozhlížím se po okolí a hned si vzpomínám, co jsem chtěl nutně udělat: беру lopatku, jdu ven, nabírám popel - podzimní dřeví vítr mi ho rozfukuje - a nosím ho do jámy s nahnílými jablky. Krásnou procházkou chodím po zahradě a vidím kolik zase nepadalo hrušek od chvíle, kdy jsem začal psát. Sbíráám je a ulepené ruce si umývám ve vaničce. Pravdu se stejně nikdy nedovím, a kdybych se k ní i přiblížil náhodou, sám, třeba bloudě v noci, ještě by mě zabili. Jdu si pro kus drátu a přivezuju třímetrové šlahouny červené růže jménem "Sympatie".

Čistá šedomodrá obloha potvrzuje mi rozhodnutí, že nejlépe každý udělá, když denně bude pokračovat na svém. Musím psát. Zcela nově se usazují na židli, jakoby prvně. Už bez tíhy noční můry kladu ruce na klávesnici stroje, rozhodnut nenutit stroj ani ruce do něčeho, co v nich není. Léto ještě nekončí, ještě bude pár pěkných dní. Mé prsty hned naostro píší titulky - ten, který stojí na prvním z těchto listů.